

”Kielitaito on jokaisen ihmisen etu”

Laadullinen kyselylomaketutkimus saamen kielen merkityksestä
saamea opiskeleville nuorille Enontekiöllä

Pro gradu -tutkielma

Hellin Pietikäinen

Kasvatustieteiden tiedekunta

Maisterin tutkinto

Lapin yliopisto

Kevät 2017

Lapin yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta

Työn nimi: ”Kielitaito on jokaisen ihmisen etu” Laadullinen kyselylomaketutkimus saamen kielen merkityksestä saamea opiskeleville nuorille Enontekiöllä

Tekijä: Hellin Pietikäinen

Koulutusohjelma/oppiaine: Kasvatustiede

Työn laji: Pro gradu -työ Laudaturtyö Lisensiaatintyö

Sivumäärä: 66 + 4 liitettä

Vuosi: kevät 2017

Tiivistelmä:

Tutkimukseni tarkoitus on selvittää saamen kielen merkitys saamea opiskeleville nuorille Enontekiöllä. Teoreettinen lähestymistapa tutkimuksessani on saamen kieli, saamelaiskulttuurin erityispiirteet, vähemmistökielen asema ja kieliasteet sekä saamen kielen opetus. Esittelen tutkimukseni teoreettisessa lähestymistavassa aineistostani nousseita teemoja.

Tutkimustani lähestyn saamentutkimuksen ja nuorisotutkimuksen kautta. Sähköisen kyselylomakkeen avulla keräämääni aineistoa, analysoin teoriaohjaavan sisällön analyysin keinoin. Kyselylomakkeeni tuotti 13 vastausta, ikäryhmästä 10-14-vuotiaat. Tutkimukseni tärkeimmät tavoitteet oli saada nuorten ääni kuuluville sekä tuottaa uutta tietoa yhteisölle.

Tutkimukseni osoittaa, että saamen kielen merkitys nuorille on kielen tuoma kaksi- ja monikielisuuden kokemus. Myös kielen kulttuurisidonnaisuus on merkittävässä asemassa tutkimukseni nuorille. Vaikka tutkimukseni perusteella kieltä käytetään yleisimmin oppitunneilla, kertovat nuoret haluavansa käyttää kieltä myös tulevaisuudessa. Tutkimuksessani huokuu tunne myönteisistä kieliasteista saamen kieltä kohtaan.

Avainsanat: saamen kieli, saamentutkimus, nuorisotutkimus, kaksi- ja monikielisyys

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi:

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi:

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO.....	3
2. SAAMEN KIELI.....	8
2.1. Saamen kielet Suomessa.....	9
2.2. Saamelaiskulttuurin erityispiirteitä.....	10
2.3. Vähemmistökielen asema ja kieliasteet.....	11
2.4. Saamen kielen opetus.....	15
2.4.1. Äidinkielen määritelmästä.....	18
2.4.2. Kaksikielisyyden määritelmästä.....	19
3. TUTKIMUKSENI METODOLOGIA JA MENETELMÄT.....	20
3.1. Alkuperäiskansatutkimus.....	21
3.2. Saamentutkimus.....	23
3.3. Nuorisotutkimus.....	25
3.4. Kyselylomaketutkimus.....	28
3.5. Teoriaohjaava sisällön analyysi.....	33
4. TUTKIMUSTULOKSET.....	41
4.1. Vastaajien taustoja.....	41
4.2. Vastaajien ajatuksia saamen kielen opiskeluun, käyttöön ja tärkeyteen liittyen.....	43
4.3. Kielen opiskeluun, käyttöön ja tärkeyteen vaikuttavia tekijöitä.....	47
4.4. Tutkimukseni johtopäätöksiä saamen kielen merkityksestä.....	51
5. POHDINTA.....	53
LÄHTEET.....	60
LIITTEET.....	67

1. JOHDANTO

Työssäni saamenkielisenä luokanopettajana olen päässyt näkemään ja kokemaan saamelaisopettajan arjen, haasteita riittää mutta haasteet on tehty voitettaviksi. Saamen kielen taito on rikkaus, se kantaa sisällään paljon tietoa, se kantaa sisällään kokonaisen kansan historian. Olen iloinen, että saan viedä eteenpäin osankaan tästä historiasta tuleville sukupolville ja haluan esimerkiksi kannustaa lapsia, nuoria ja aikuisia opiskelemaan saamen kieltä, se voi avata yllättäviäkin polkuja omaan elämään.

Koska Suomessa nuorten ajatuksiin pohjautuvaa saamen kielen tutkimusta on tehty vähän, jos juuri ollenkaan, haluan tutkia kotikuntani saamea opiskelevien nuorien ajatuksia saamen kielen merkityksestä. Viime vuosien saamelaitutkimus on painottunut koulun tai identiteetin tutkimukseen ja usein tutkimukset ovat sijoittuneet Norjaan, kuitenkin viimeisen vuoden aikana myös Suomeen. (ks. Keskitalo 2010, Sarivaara 2012, Rasmussen 2013, Linkola 2014, Rahko-Ravanti 2016, Äärelä 2016.) Tiede ja tieto ovat sekä tutkimuksissa tuotettuja tuloksia kuin itse tutkimusprosessikin. Ja tutkimuksen lähtökohtainen tarkoitus onkin tuottaa uutta tietoa. (Aaltola & Valli toim. 2001, 11.) Itse suomalaisena saamelaisopettajana koen suurta mielenkiintoa juuri nuorten omiin ajatuksiin kielen merkityksestä. Oman kokemukseni perusteella yleisesti saamelaisyhteisössä kielitaidolla on suuri yhteiskunnallinen ja sosiaalinen merkitys, nähdään että, saamen kielen taitajalla on hallussaan jotain todella arvokasta. Niina Lilja on vuonna 2012 tutkinut saamelaisnuorten, saamelaisalueella asuvien henkilöiden ajatuksia saamelaisuuden kategorioiden rakentumisesta. Lilja nostaa tutkimuksessaan esille saamen kielen olevan vahva saamelaisuutta määrittävä tekijä, kielen taitajat, hänen tutkimuksensa mukaan, ovat niin sanottuja oikeita saamelaisia, kun taas kieltä osaamattomat jäävät vähempi arvoiseen asemaan. Kielitaidon puute hänen tutkimuksensa mukaan voi olla jopa rajoittava tekijä yhteisössä toimimiseen. (Lilja 2012, 145.) Onkin mielenkiintoista tutkia millaisessa arvossa Enontekiön nuoret pitävät saamen kielen kielitaitoa.

Vuonna 2014 Linkola Inker-Anni on tehnyt väitöstutkimuksen Saamelaisen koulun kielimaisemasta toisen asteen oppilaitoksessa Norjan Koutokeinosta. Linkolan tutkimuksen lähtökohta on koulun kielimaisema mutta luonnollisesti tutkimuksen tärkeänä osana on pohjoissaamen kieli. Hänen tutkimuksensa osoittaa, että Koutokeinon saamelaisnuoret pitävät saamenkielen taitoa tärkeänä, kielitaidolla on sekä vuorovaikutuksellinen kuin välineellinenkin arvo. Kielitaito halutaan siirtää seuraaville sukupolville ja se nähdään erityisen tärkeänä osana kulttuurista ympäristöä. (Linkola 2013, 205-206.) Saamelaisyhteisön hyvinvoinnin kannalta saamelaisopetuksen keskeinen tavoite tulee olla saamen kielen ja kulttuurin säilyttäminen ja ylläpitäminen (Rahko-Ravantti 2016, 15). Saamelaisopetuksen keskiössä näin ollen on saamen kieli, se on koko yhteisön kantava voimavara. Ja koska nuoret ovat yhteisön tulevaisuus, on tärkeä kuulla myös nuorten ajatuksia. Saamen kieli nähdään vahvana osana saamelaista identiteettiä (ks. Keskitalo 2010, Sarivaara 2012, Rasmussen 2013, Linkola 2014.) sekä saamelaisopetuksen ja -varhaiskasvatuksen peruspilarina (ks. Keskitalo, Uusiautti, Sarivaara & Määttä 2014, Rahko-Ravantti 2016, Äärelä 2016.).

Linkolan (2014) tutkimuksesta sain ajatuksen omaan Pro gradu -tutkielmaani, vaikka Linkolan tutkimuksen pääpaino onkin kielimaiseman tarkastelussa, tulee tuloksissa hyvin esille oppilaiden ajatukset kielen merkityksestä. Koutokeinossa on erittäin vahva asema saamelaiskulttuurilla ja valtaosa kunnan asukkaista on saamelaisia, silti tutkimuksen oppilaitoksen kielimaisema on vahvasti norjankielinen mutta yli puolet tutkimukseen osallistuneista nuorista pitivät saamen kielen taitoa erittäin tärkeänä. (Linkola 2014, 162.) Koen, että nuorten omilla arvoilla on suuri merkitys kielen säilymiseen sekä kielen opiskeluun, yhteiskunnan asenteet ja arvot vaikuttavat nuorten arvoihin ja onkin tärkeä, että myös yhteiskunta näyttää arvostuksensa kieleen. Toivonkin, että tutkimukseni herättää myös ympäröivässä yhteiskunnassa myönteisiä ajatuksia nuorten kielitaidon kohentamiseen ja opiskeluinnon säilyttämiseen.

Uusimpia saamelaistutkimuksia on Rahko-Ravantti Raunan väitöstutkimus *Saamelaisopetus Suomessa. Tutkimus saamelaisopettajien opetustyöstä suomalaiskouluissa 2016*, jossa Rahko-Ravantti käsittelee saamelaisopettajien työtä suomalaiskouluissa. Rahko-

Ravantti käsittelee tutkimuksessaan saamelaisopettajien ajatuksia, siitä kuinka saamelaisopetus on kehittynyt ja mitä tulevaisuudelta odotetaan. Rahko-Ravantin tutkimus on ensimmäinen, joka käsittelee Suomen saamelaisopetusta. Rahko-Ravantin tutkimus osoitti, että opettajat pitävät oppilaiden erilaisten saamenkielen ja -kulttuurin taustoja haasteena, mutta ratkaisuja tutkimukseen osallistuneet kertoivat löytävän. Myös opetussuunnitelman asettamat rajoitteet lisäävät saamelaisopettajan työn haastavuutta, kun opetusta ei voida täysipainoisesti järjestää oppilaiden kulttuuritausta huomioiden. (Rahko-Ravanti 2016, 11-12.) Rahko-Ravanti toteaa myös tutkimuksensa yhteenvedossa, että ”Vaikka saame on nykyään opetuskieli, sillä ei edelleenkään ole sijaa tasa-arvoisena koko koulun kielinä.” (2016, 110.)

Vuonna 2010 Keskitalo Pigga esitteli väitöstutkimuksessaan *Saamelaiskoulun kulttuurisensitiivisyyttä etsimässä kasvatusantropologian keinoin* Norjan saamelaiskoulun opetusta, luokkahuonekulttuuria sekä sen kielellisiä ja kulttuurisia erityispiirteitä. Koen Keskitalon väitöstutkimuksen urauurtavaksi työksi saamelaiskoulututkimuksen kentällä. Keskitalon tutkimus osoitti, että valtakulttuuri hallitsee edelleen koulun toimia eikä opetus perustu tarpeeksi saamelaiseen maailmankuvaan tai arvoihin, eikä näin ollen saamen kielen elvytystoimetkaan pääse kukoistamaan (Keskitalo 2010, 17-18.) Toivonkin, että nuorten omiin ajatuksiin vedoten koulujen sekä yhteiskunnan arvostus kielitaitoa ja kielen opiskelua kohtaan kohentuu.

Saamen kielen ja saamelaisnuorten tutkimus on erittäin ajankohtaista. Kielen elvytystoimet on nostettu taas esille, erimuotoisia kielen elvytykseen ja opetukseen liittyviä tarpeita kartoitetaan saamelaisalueen kunnissa sekä saamen kielen virtuaaliopetuksen mahdollisuuksia kokeillaan ja kehitellään. Tutkimukseni tarkoitus on selvittää Enontekiön nuorten ajatuksia saamen kielen merkityksestä heidän elämäänsä. Pyrin saamaan tietoa miten nuoret näkevät kielen merkityksen nyt ja millaisena he näkevät tulevaisuuden kielen taitajina. Nuorten ajatukset ovat tärkeitä ja ne pitäisi ottaa useammin huomioon esimerkiksi opetusta suunniteltaessa. Saamen kielellä pitäisi olla niin paikallisesti kuin valtakunnallisesti tärkeämpi merkitys. Toivonkin herättäväni tutkimuksellani keskustelua ainakin kun-

tatasolla, jossa nuortemme opetusta suunnitellaan. Toivon, että tutkimukseni asiantuntijoiden eli nuorten näkökulma otetaan huomioon ja sitä arvostetaan. Suomen Kulttuurirahaston myöntämä M. S. Elomaan -apuraha Pro gradu -työhöni, nosti henkilökohtaista asennoitumistani ja motivaatiotani työtäni kohtaan huimasti ja mahdollisti pitkien välimatkojen Saamenmaassa Pro gradu -työni valmistumisen tiukassa aikataulussa. Olen todella kiitollinen apurahasta Suomen Kulttuurirahastolle.

Johdantoluvun lopuksi esittelen tutkimukseni tutkimuskysymyksen sekä sille asettamani alakysymykset. Luvussa 2. esittelen tutkimukseni teoreettisia taustoja, saamen kieltä, kielen historiaa ja asemaa Suomessa, saamelaiskulttuurin erityispiirteitä, jotka kumpuavat aineistostani mutta ovat erittäin merkityksellisiä tekijöitä yhteisössä, kuvailen vähemmistökielen asemaa ja kieliasenteiden sijaa, saamen kielen opetusta Suomessa monine vivahteineen. Luvussa 3. Esittelen tutkimukseni metodologisia ja menetelmällisiä valintoja. Luvussa 4. esittelen tutkimukseni tuloksia ensin tutkimukseni alakysymyksiin vastaten, jotka pohjustavat varsinaista tutkimuskysymystäni, luvun lopussa esittelen aineistostani nousseita johtopäätöksiä saamen kielen merkityksestä. Luku 5. on tutkimukseni pohdintaa.

Tutkimuskysymys

Tutkimuksellani haluan selvittää saamen kielen merkityksen saamea opiskeleville nuorille Enontekiöllä. Tutkimuksellani pyrin nostamaan esille, millaisia nuoria saamea opiskelee Enontekiöllä, mitä nuoret ajattelevat saamen kielen opiskelusta, käytöstä ja tärkeydestä nyt ja tulevaisuudessa, sekä millaiset asiat vaikuttavat nuorten saamen kielen opiskeluun, käyttöön ja tärkeyteen nyt ja tulevaisuudessa. Tutkimuskysymykseni on:

Mikä on saamen kielen merkitys saamea opiskeleville nuorille Enontekiöllä?

Tutkimuskysymystäni avaavina alakysymyksiksi esitän:

Millaisia nuoria saamea opiskelee?

Mitä nuoret ajattelevat saamen kielen opiskelusta, käytöstä ja tärkeydestä nyt ja tulevaisuudessa?

Millaiset asiat vaikuttavat nuorten saamen kielen opiskeluun, käyttöön ja tärkeyteen nyt ja tulevaisuudessa?

2. SAAMEN KIELI

Tutkimukseni koskee saamen kieltä, kielen opiskelua, sen käyttöä ja tärkeyttä. Tutkimukseni teoria osiossa esittelen saamen kielten historiaa, saamen kieliä Suomessa, kieliasenteiden kehittymistä sekä vähemmistökielen asemaan ja saamen kielen opetusta perusopetuksen monine ulottuvuuksineen.

Ilman kieltä ihmisillä ei olisi tietoja, taitoja, ei vuorovaikutussuhteita, ei kulttuuria, eikä historiaa. Kieli on merkittävä osa elämäämme, se on side toisiin ihmisiin niin lähellä kuin kaukana. Kielen kautta siirrämme kulttuuriperimämme menneiltä sukupolvilta tuleville. Äidinkielemme on juuremme, se on avain meihin itseemme. (Skutnabb-Kangas 1988, 13, 51.) Saamen kielellä on merkittävä osa saamelaiskulttuurissa, se ei ole ainoastaan kommunikoinninväline vaan kieli välittää saamelaiskulttuuria, sen arvoja, elinkeinoja sekä luontosuhdetta. Saamen kielissä on erikoistunut ja laaja erityissanastonsa kulttuuriin, luontoon, eläimiin ja perinteisiin elinkeinoihin, sukuun ja yhteisöön liittyen. Saamen kieli on osa saamelaisten perinteistä tietoa ja saamen kielet kantavat mukanaan kokonaisen kansan kulttuuriperimän. (Helander 2000, 171-180.) Gaski esittää teoksessaan, että saamen kieli on yksi kehittyneimmistä kielistä, kun puhutaan arktisen alueen luonnosta ja elämäntavoista. (Gaski 1997, 13.)

Saamen kielet kuuluvat suomalais-ugrilaiseen kieliryhmään, saamen- ja suomen kielellä on ollut yhteinen kantakieli, mutta kielten katsotaan erkaantuneen 3000-4000 vuotta sitten. On todettu, että saamen kielet ovat ottaneet vaikutteita muun muassa Balttilaisten sekä Saksan kieliryhmien kielistä, suomen kielestä, muista Skandinaavisista kielistä sekä Venäjän kielestä. Tämän kehityksen myötä, saamen kielet ovat muovautuneet osittain jopa keskenään ymmärtämättömiksi. Saamen kielet ovat jakautuneet itäisiin- ja läntisiin kieliryhmiin. Saamen kieliä puhutaan neljän valtion alueella, niitä on yhteensä yhdeksän ja niistä kolmea puhutaan virallisesti Suomessa. Pohjoissaame on saamen kielistä puhujakunnaltaan suurin, sitä arvioidaan puhuvan noin 17 000 ihmistä. (Lehtola 2010, 11.)

Yhteensä saamen kielten puhujia nähdään olevan noin 50 000 kaikkien neljän valtion alueella, saamelaisia silti arvioidaan olevan lähelle 100 000. (Kotus, Saame.)

2.1. Saamen kielet Suomessa

Kaikilla Suomessa puhutuissa saamen kielissä on oma kirjakielensä ja kirjoitustapansa, puhutaankin yleisesti kolmesta eri saamen kielestä, Inarinsaame, koltansaame ja pohjoissaame. Kielet eroavat kielitieteellisesti jonkin verran toisistaan, joten harjaantumattomalle voi olla vaikea ymmärtää eri saamen kieliä keskenään. (Kotus, Saame.)

Pohjoissaame on yleisin Suomessa puhutuista saamen kielistä ja se kuuluu läntisiin saamen kielen kieliryhmiin. Pohjoissaamen kielen kirjoitustapa sai hyväksyntänsä yhtä aikaa kaikissa kolmessa valtiossa, Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa, jossa kieltä käytetään, vuonna 1976. Inarin- ja koltansaamen kielet kuuluvat itäiseen kieli-ryhmään, molempien kielten puhujia nähdään olevan noin 350. Inarinsaame on saamen kielistä ainoa, jota puhutaan vain Suomessa. Koltansaamea puhutaan Suomen lisäksi myös itä-Norjassa sekä Venäjällä. Inarinsaamen kielen kirjoitustapa virallistettiin vuonna 1996. Ja koltansaamen kielen kirjoitustapa virallistettiin jo vuonna 1972. (Lehtola 2010, 11.)

Suomessa saamen kielillä on erityislainsäädäntönsä, Saamen kielilaki 1086/2003. Lain tarkoitus on ”...osaltaan turvata perustuslaissa säädetty saamelaisten oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan.” (Saamen kielilaki 1086/2003.) Laissa säädetään erikseen muun muassa oikeudesta ilmoittaa saame äidinkielekseen väestörekisterikeskukseen (1086/2003, 7§.). Myös Laki Saamelaiskäräjistä (974/1995.) on luotu turvaamaan ”...saamelaisille alkuperäiskansana omaa kieltään ja kulttuuriaan koskeva kulttuuri-itsehallinto. ...”. Laissa säädetään erikseen muun muassa Saamelaisten kotiseutualue, johon kuuluu Enontekiön, Inarin, Utsjoen kunnat sekä Sodankylän kunnan pohjoisosassa Lapin paliskunnan alue. (974/1995, 4§.)

2.2. Saamelaiskulttuurin erityispiirteitä

Klausen (1992, 27) on kirjoittanut kulttuurin muun muassa olevan yksilön ideat, arvot, säännökset ja normit, kaikki se mitä ihminen omistaa ja mitä hän vie eteenpäin seuraavalle sukupolvelle. Kulttuuri Klausenin mukaan on myös se mitä ihminen oppii arkipäivän tarkoituksesta ja elämän tarkoituksesta. (Klausen 1992, 27.) Seuraavassa esittelen tutkimukseni kannalta olennaisimpia saamelaiskulttuuriin piirteitä, korostaakseni kulttuurin erityisyyttä sekä kielen asemaa kaikissa kulttuurin piirteissä.

Duodji, eli saamelainen käsityö, sitoutuu saamelaiskulttuuriin vahvasti. Käsityötaito on kulkenut saamelaiskulttuurissa aina, tarve-esineistä aina nykypäivän taiteeseen. Käsityötaidot kulkevat pääsääntöisesti suvussa, suvussa yksi osaa ommella gáktin, eli lapintakin, toinen neuloo nutukkaat, kolmas rakentaa reet ja neljäs taitaa hopeatyöt. Duodjilla onkin vahva sanoton merkitys saamelaiskulttuurissa, taito joka opitaan kokeilemalla ja tekemällä, pienestä alkaen, vastuun kasvaessa, kun lapsi on siihen valmis. Suurimmaksi osaksi käsitöihin vaadittavat materiaalit voidaan kerätä ympäröivästä luonnosta. (Magga 2012, 216-224.) Gákti on saamelaisten kansallispuku, joka yhdistää kaikkia saamelaisia. Gáktin sanotaan olevan kuin toinen iho saamelaisille. Gáktin malli vaihtelee huomattavastikin eri saamelaisryhmien ja jopa sukujen välillä. Gákti asusteineen puhuu omaa kieltään, se kertoo kantajastaan paljon, gákti voi osoittaa muun muassa mihin kylään henkilö kuuluu, onko henkilö naimisissa, millainen mieliala henkilöllä on ja millaiseen tilaisuuteen gákti on puettu. Gákti on saamelaiskulttuurin näkyvin piirre. (Oktavuolta 2013.)

Saamen kielellä on voimakas asema saamelaisyhteisössä, se avaa kommunikointiväylän rajojen yli. Saamen kieli kertoo paljon enemmän puhujilleen, kuin pystyy selittämään sitä taitamattomille. Saamen kieli sisältää laajan sanavaraston liittyen muun muassa arktiseen luontoon, eläimiin ja elinkeinoihin. (Lehtola 2010.) Yhteydellä luontoon onkin erittäin tärkeä sija saamelaiskulttuurissa, luonto on paikka missä eletään ja luonto on paikka mistä eletään, luonto on harrastus, luonto on käyttöväline ja luonto on elinkeino. (Pentikäinen

1995, 351.). Luonto puhuu saamelaisille omaa kieltään, se liittyy monet kulttuurin osa-alueet yhteen vuodenaikojen vaihtuessa.

Eräänlaisena kielen muotona voidaan pitää myös saamelaista joikukulttuuria. Luohti eli joiku voi kuvailla luontoa, eläimiä, kertoa tarinaa tai olla henkilö. Omasta itsestään joikaamista pidetään itsekkäänä eikä niin ole soveliasta tehdä. Ihmiselle voidaan laittaa joiku, sitä ei tehdä, se tulee itsestään, se kuvailee ja kertoo sen omistajasta. Joiku ei ole tekijänsä omistama, vaan henkilön, kenelle joiku on tehty. (Jouste 2012, 134-146.) Nykypäivänä myös saamenkielistä musiikkia tehdään joiun rinnalle, räppiä, rockia, populaarimusiikkia, nuorilta saamelaismusiikin taitajilta nuorille kielen taitajille.

Saamelainen kirjallisuus on myös yksi saamelaiskulttuurin osa, joka kehittyy huimaa vauhtia. Ensimmäisiä varhaisimpia saamenkielisiä julkaisuja olivat Ruotsissa 1619 painetut uskonnolliset tekstit. Saamenkielistä kaunokirjallisuutta on ilmestynyt aina 1910-luvulta lähtien. Saamelaisen kirjallisuuden kautta pääsee tutustumaan muun muassa saamelaisen kirjoitustavan kehitykseen. (Saamelais-kulttuurin ensyklopedia.)

Seurujärvi-Kari (2000) toteaa artikkelissaan kulttuurien globalisaatiota koskevassa artikkelissaan, että kieliä ja kulttuureja tulisi suojella, kulttuurit kuolevat nopeammin kuin ihmiset, jotka sitä elävät. Mutta Seurujärvi-Karin (2000) mukaan, alkuperäiskansojen kielen rikkaus kumpuaa heidän perinteisen elämäntavan ja elinkeinojen harjoittamisesta. (Seurujärvi-Kari 2000, 198.) Saamelaiset vaalivat edelleen tiukasti kulttuurinsa elämäntapoja ja elinkeinoja. Tässä yhteiskuntamme pitäisi nähdä mahdollisuuden.

2.3. Vähemmistökielen asema ja kieliaseenteet

Saamen kielen asema Suomessa on ollut uhattuna 1900-luvun alussa, jolloin kielellä ei ollut hyväksytyä asemaa Suomessa. Ja kun saamelaiset tulivat opetusvelvollisuuden piiriin, pakotettiin lapset ja nuoret kielenvaihtoon. Kielenvaihdolla tarkoitetaan sitä tilannetta, jossa ”vähemmistö luopuu oman kielensä käytöstä ja siirtyy käyttämään enemmistön kieltä myös oman ryhmänsä keskuudessa” (Lindgren 2000, 26). Nämä arvet kulkevat edelleen saamelaisyhteisössä. Kuitenkin vahvojen elvytystoimien kautta kielen asemaa yhteiskunnassa on vahvistettu eikä saamen kielen asemaa koeta enää niin uhatuksi. Saamelaiden poismuutto saamelaisalueelta ja erityisesti saamelaisalueen reuna-alueilta muun muassa Enontekiöltä, nähdään kuitenkin kielen tulevaisuutta heikentävänä tekijänä. Merkittävin heikentävä tekijä onkin juuri saamelaisalueen ulkopuolelle muuttaneet perheet. Saamenkielistä opetusta ei ole saatavilla saamelaisalueen ulkopuolella ja elinympäristö ei tue kulttuuriperimän siirtymistä kaikilla osa-alueilla. (Sámediggi 2014.)

Baker toteaa myönteisten kieliasteiden ratkaisevan merkityksellisyyden kielen säilyttämisessä ja elvyttämisessä. Baker esittelee teoksessaan kieliasteisiin vaikuttavia tekijöitä, hänen mukaansa sukupuoli, ikä, kielellinen tausta sekä koulutus vaikuttavat käänteisesti niin nuorisokulttuuriin kuin kieliasteisiin. Kieliasteilla ja kielitaidolla on myös vahva yhteys toisiinsa. (Baker 1992, 9, 50.) Koulutuksen tutkimuksessa on Bakerin mukaan tehty huomio muun muassa myönteisen asenteen vaikutuksella kielten oppimiseen, voi olla merkittävä asema kielen oppimisen saavutuksiin. Kieliaste voi olla kielen oppimisen tuotos myös itsessään. Toisinaan myös asenne voi olla yhtä tärkeä tuotos kuin itse saavutukset ovat, myöhempää kehitystä ajatellen. Ei siis ole itsestään selvää, että taitava oppilas pitää opiskelusta ja saavuttaa hyviä oppimistuloksia, vähemmän taitava oppilas voi pitää lukemisesta, jonka kautta hän voi saavuttaa parempia oppimistuloksia. Asenne rinnastetaan älykkyyden, soveltuvuuden ja innostuneisuuden ensimmäisinä tekijöinä kaksikielisyyden pätevyyden saavuttamiseen. (Baker 1992, 12.) Kieliasteet ovat mielestäni yksi merkittävistä tekijöistä nuorisotutkimuksessa.

Saamen kielten elvyttäminen on ollut jo usean vuosikymmenen ajan yksi kielityön näkyvimmistä toimista. Kielten elvyttämiseen on kieliyhteisöjen sisällä nähty selkeä tarve.

Saamen kielten uhanalaisuus ja vuosikymmeniä jatkunut kielenvaihdoskehitys on herättänyt saamen kielten elvytystoimet. Yleisesti voidaan todeta, että saamen kielten elvytystoimilla pyritään korjaamaan vuosikymmenten ajan kestäneen sulauttamispolitiikan arvet. Kielten elvyttämällä pyritään muun muassa kielten käyttökelpoisuuden lisäämiseen, kielten yhteiskunnallisen aseman parantamiseen sekä kielten tulevaisuuden suunnitteluun. Kielten tulevaisuuden suunnittelulla pyritään taas ennakoimaan ja lisäämään kielten puhujien määrää, laajentamaan kieltenkäyttötilanteita, katkaisemaan kielenvaihdoskehitys sekä vaikuttamaan yhteiskunnan asennemuutokseen. (Aikio-Puoskari 2016a, 7-9, ks. Sarivaara 2012, 65-75.)

Baker (1992) nostaa teoksessaan esille kolme muuttujaa, jotka vaikuttavat yksilöiden kieliasenteisiin. Hänen mukaansa ensimmäinen ilmeinen muuttuja on sanan kieliasenne käytön yleistyneisyys, tällä hän tarkoittaa, että kieliasenne sana ei ole vain ammattilaisten käytössä, vaan arkipäivässä yksilöidenkin käytössä. Toinen muuttuja Bakerin mukaan on yhteisön ajatusten, uskomusten, toiveiden ja mieltymysten vaikutus kieliasenteisiin. Bakerin mukaan kielen asema, arvo ja tärkeys ovatkin useimmin mitattuja käsityksiä kielestä. Näitä käsityksiä voidaan arvioida yksilö tai yhteisö tasolla. Kolmas Bakerin huomio kieliasenteiden muovaantumisessa, on sen hyödyllisyys psykologian ja koulutuksen teorioissa ja tutkimuksessa. (Baker 1992, 9-10.). Tutkimuksellani pyrin muovaamaan yhteisön ja eritoten nuorten kieliasenteita myönteisempään suuntaan. Vuoden 2016 Saamebarometri kokoaakin yhteen saamelaisten kieliasenteiden olevan yhtäläillä huolestuttavia kuin positiivisia, kieltä pidetään äidinkielenä, sitä käytetään päivittäin myös lasten kanssa mutta kuitenkin myös suomi koettiin vahvaksi kieleksi arjessa (Pasanen 2016, 50).

Aikio-Puoskari (2016a) nostaa esille *Gullos Sáme giella!* -raportissa kolme näkökulmaa kielten elvyttämiseksi, *Yksilö ja oma kieli, Sukupolvien ketjusta puuttuvat lenkit sekä Saamen kieli omassa yhteisössään*. Raportissa todetaan, että äidinkielenään saamen kielen oppineet, mahdollisesti jo keski-ikäiset ihmiset, kokevat kielen uudelleen käyttämisen aloittamisen hankalana, johon yhteiskunnallinen tilanne oleellisesti vaikuttaa. Kielenkäyttötilanteiden muuttuminen ja uudenaikaisen kielen rakenne luovat epävarmuutta van-

hempien ihmisten kielen uudelleenkäytön aloittamiselle. Myös kansakoulun käyneet ihmiset, eivät ole saaneet välttämättä oman kielensä opetusta, tämä lisää kielenkäytön epävarmuutta. Kielenvaihdoskehityksen luoma kuilu kielentaitajien välillä kasvaa, löytyy kokonaisia sukupolvia, jotka eivät ole oppineet saamen kieltä ensimmäisenä kielenään kotona. (Aikio-Puoskari 2016a, 10-13.) Saamen kielet ovat pääsääntöisesti vähemmän käytetyn kielen asemassa ympäristössään, vuonna 2012 julkaistun selvityksen mukaan myös Suomessa saame enemmistökielenä Utsjoen kunnassa -asema nähtiin heikentyneen (Länsman & Tervaniemi 2012, 60-62.). Valtakielten paineessa myös saamea äidinkielenään puhuvat voivat helpommin kääntää kommunikointikielen saamen kielestä pääkieleen jopa keskenään. Myös vanhempien tietämättömyys kaksi- ja monikielisyydestä, kielitaidon luonnollisuudesta ja sen hyödyllisyydestä, ajavat vanhempia päätökseen jättää opettamatta lapsilleen saamen kieli. (Aikio-Puoskari 2016a, 13.)

Suomessa Saamelaiskäräjillä on vastuu saamen kielten edistämisestä. Saamelaiskäräjien Saamen kielen toimisto tarjoaa muun muassa kielenkäännöspalveluja sekä neuvoo ja ohjaa saamen kieleen ja kielilakiin liittyvissä asioissa. Saamelaiskäräjien Kielineuvosto puolestaan toteuttaa hallituksen määräämiä tehtäviä, muun muassa saamen kielten kehitys- ja ylläpitotoimia, edistää saamen kielten elvytystoimintaa ja vastaa saamenkielisten kielipesien toiminnasta (Sámediggi 2016). Sámi Giellagáldu, Saamen kielikaltio, on pohjoismaiden Saamelaiskäräjien yhteistyöhanke, pohjoismainen kieli- ja resurssikeskus, jonka päätehtävä on toimia ylimpänä päättävänä elimenä saamen kieliin liittyvissä kysymyksissä. Sámi Giellagáldu tuottaa esimerkiksi kielineuvontaa, kielenhuoltoa ja kielten edistämistä. (Sámi Giellagáldu 2017.) Saamelaiskäräjien eri toimielimet vastaavat muun muassa saamenkielisen oppimateriaalin tuottamisesta, saamelaisopetuksen kehittamisestä sekä saamelaislasten kulttuuritoiminnoista. (Sámediggi 2017.) Saamelaiskäräjälaki velvoittaa Saamelaiskäräjiä antamaan vuosikertomuksen ”...saamen kielilain soveltamisesta, saamelaisten kielellisten oikeuksien toteutumisesta ja kieliolojen kehityksestä...”. (Aikio-Puoskari 2016a, 96.)

Yllä esitetyt ajatukset saamen kielten elvyttämisestä ja kieliasteiden muodostumisesta kohtaavat myös tutkimukseni. Nuoret ovat parhaita tiedonantajia kertomaan ajatuksistaan

saamen kielestä, saamen kielen tulevaisuuden suunnitelmien vuoksi. Se kuinka saamen kielen merkitys tutkimukseni nuorten vastauksista tulee ilmi, nousee nuorten kodeista. Kieliasenteet opitaan jo varhain, mikä on hyvää, mikä hyödyllistä ja mikä haitallista. Kristine Nystadin (2014) Norjan saamelaisnuorten selviytymiskykyä tukevien yhteisölisten tekijöiden tutkimuksessa, Nystad nostaa tuloksissaan vahvasti esille, että nuoret olivat erittäin tietoisia saamen kielen tärkeydestä, vaikka kielitaito vaihtelikin. (Nystad 2014, 657.) Lilja (2012) puolestaan kertoo tutkimuksensa tuloksissa saamelaisuuden rakentuvan monimutkaisemmin heille, joilla saame ei ole äidinkieli kuin saamea äidinkielenään puhuville. Myös saamen kielen opiskelua myöhemmässä elämän vaiheessa pidettiin Liljan tutkimuksen mukaan arveluttavana ja ei-hyväksyttävänä. (Lilja 2012, 135, 138.)

2.4. Saamen kielen opetus

Suomessa peruskoulussa voidaan antaa joko saamenkielistä opetusta, kaksikielistä saamen- ja suomenkielistä opetusta tai saamen kielen opetusta. Saamenkielinen opetus tarkoittaa äidinkielen ja kirjallisuuden -oppimäärän suorittamista, tällöin oppilas on saamenkielisessä opetuksessa yleisesti esikoulusta alkaen. Perusopetuslaissa (628/1998) sovelletaan Lakia Saamelaiskäräjistä (974/1995), jossa säädetään koulun opetuskieltä koskevassa 10§ muun muassa ”...Saamelaisten kotiseutualueella asuvien saamen kieltä osaa-vien oppilaiden opetus tulee antaa pääosin saamen kielellä...”. Kokemukseni perusteella yleinen käytäntö Enontekiön kunnassa on ollut, että lapset, jotka ovat olleet saamenkielisessä perhepäivä- tai päivähoitossa, jatkavat saamenkieliseen opetukseen myös kotihoitosta lapsia on voinut tulla saamenkieliseen opetukseen. Opetuksen järjestäjä ei tietoni mukaan ole velvollinen, eikä opetuksen järjestäjällä ole ymmärrykseni mukaan edes oikeutta, arvioida lasten kielitaitoa, voinee vain todeta, osaako lapsi saamea vai ei. Mutta niin kuin Laissa Saamelaiskäräjistä kirjoitetaan, opetus annetaan saamenkielisenä oppilaille, jotka osaavat saamen kieltä. Ja niin kuin Saamelaiskäräjät itsekin ovat kirjoittaneet, saamen kielen aseman olevan uhanalainen muun muassa Enontekiön kunnassa (Sámediggi 2014), ei liene tarpeellista supistaa kielen opettamista ja opiskelu mahdollisuuksia kunnassamme.

Saamelaisalueen kuntien saamenkielinen opetus noudattaa Valtioneuvoston asetusta (422/2012) perusopetuksen tuntijaon määräyksestä, sen mukaan perusopetuksen äidinkielen ja kirjallisuuden oppimäärä on laajuudeltaan enimmillään 42 vuosiviikkotuntia. Äidinkieli ja kirjallisuus, saame -oppimäärä vaatii myös suomen kieli saamenkielisille -oppimäärän noudattamista, joka tarkoittaa, että äidinkieli ja kirjallisuus -oppimäärän laajuus Enontekiön kunnassa on 30 vuosiviikkotuntia, jonka lisäksi suomen kieli saamenkielisille -oppimäärä on yhteensä 18 vuosiviikkotuntia. (Enontekiön kunta 2015.) Tämän Enontekiön kunnan mallin mukaan äidinkieli ja kirjallisuus, saame -oppimäärä saa melko paljon vähemmän vuosiviikkotunteja kuin samainen oppikokonaisuus suomenkielisille.

Perusopetuslaki velvoittaa opetuksen järjestäjää hyväksymään erikseen opetussuunnitelman saamenkielistä opetusta varten (628/1998, 15§). Enontekiön kunnan Perusopetuksen opetussuunnitelmassa saamenkielisen opetuksen osalta sanotaan, että ”... Saamenkielisen opetuksen erityisenä tavoitteena on oppilaiden kasvaminen korkeatasoiseen kaksikielisyyteen...” (Enontekiön kunta 2016a). Enontekiön kunnassa on laadittu erillinen Äidinkieli ja kirjallisuus, saame -oppimäärän opetussuunnitelman, jonka tavoitteet ja sisällöt seuraavat valtakunnallista opetussuunnitelmaa. Enontekiön kunta on laatinut myös erillisen Perusopetuksen saamenkielisen opetuksen opetussuunnitelman (Enontekiön kunta 2016b), jossa on kuitenkin kirjattuna vain osa perusopetuksen oppikokonaisuuksista, duodji, eli käsityö, uskonto, historia, yhteiskuntaoppi, kotitalous 7.lk ja biologia, muut oppikokonaisuudet seuraavat valtakunnallista perusopetuksen opetussuunnitelmaa. Koen silti, että saamenkielisen opetuksen opetussuunnitelmaan on valittu saamelaisen yhteisön ja kulttuurin näkökulmasta niin sanotusti parhaat palat. Duodji, uskonto ja ennen kaikkea uskonnon vaikutus saamelaisiin on merkityksellinen osa saamelaiskulttuurin historiaa ja yhteisön tapakulttuuria. Historia taas kertoo kansansa tarinaa. Yhteiskuntaoppi avaa saamelaisen ja suomalaisen yhteiskunnan ovia, opettaa oman yhteisön vaikuttamisen muotoihin. Kotitalous on myös osa kulttuuria, se vie oppilaita mahdollisesti toisenlaiseen osaan kulttuurista, voi opettaa nuorille jotain mitä ei välttämättä nykypäivän ko-

deissa pystyttyä opettamaan ja myös biologian oppikokonaisuudella on osansa saamelaisessa kulttuurissa, muun muassa vuodenaikojen kululla on erityinen asema saamelaisessa kulttuurissa. (Enontekiön kunta 2016b.)

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2014) todetaan, että opetus voidaan järjestää joko laajamittaisena tai suppeampana kaksikielisenä opetuksena. Perusopetuksen opetussuunnitelma ei kuitenkaan velvoita opetuksen järjestäjää järjestämään opetusta kaksikielisenä, on siis kuntien oman harkintansa alla, miten opetuksen kieliryhmien osalta järjestää. Kaksikielisen opetuksen tavoitteena on pyrkimys saavuttaa ”...hyvä ja monipuolinen kielitaito sekä koulun opetuskielessä että kohdekielessä. ...” (Opetushallitus 2014). Enontekiön kunnan Perusopetuksen opetussuunnitelmassa sanotaan, että ”...Kaksikielisen opetuksen (suomi ja saame) järjestämiseen ja tutkimukseen on Enontekiöllä saatu projektirahoitusta...”, ”...Jokaisen koulumme osalta päätetään missä kouluissa kaksikielistä opetusta annetaan ja miten...” ja ”...Enontekiön kunnassa on tarjottu varhaista kielikylpyä.” (Enontekiön kunta 2016a.) Tietämykseni mukaan pyrkimys kaksikielisen opetuksen toteuttamiseen Enontekiön kunnasta löytyy, kaksikielisen opetuksen järjestäminen vaatisi kuitenkin kaikissa saamelaisalueen kunnissa erityisiä resursseja, se vaatisi suunnitelmallisuutta sekä saamenkielistä opettajatyövoimaa.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa säädetään myös vieraan kielen opetuksesta. ”...Kieltenopetus on osa kielikasvatusta ja johdatusta kielitietoisuuteen...” Oppiaineen tehtävänä on muun muassa ”...antaa aineksia monikielisen ja -kulttuurisen identiteetin muodostumiselle ja arvostamiselle...” (Opetushallitus 2014.) Saamen kieltä Perusopetuksen opetussuunnitelman mukaan voi antaa joko A-oppimäärän, jolloin kielen opiskelu aloitetaan yleisesti jo ensimmäisellä luokalla, tai B-oppimäärän mukaisesti, jolloin kielen opiskelu aloitetaan yleisimmin yläkoulun 7.luokalla. (Opetushallitus 2014.) Saamen kielen opetusta Enontekiön kunnassa järjestetään A- tai B-oppimäärän mukaisesti vieraana kielenä. Enontekiön kunnan Perusopetuksen opetussuunnitelmassa todetaan seuraavasti A-oppimäärän opetuksesta, ”...Opetus vahvistaa oppilaiden luottamusta omaan kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää niitä rohkeasti...” (Enontekiön kunta 2016a.) Saamen kielen opiskelun Enontekiön kunnassa voi aloittaa jo ensimmäisellä luokalla tai

vaihtoehtoisesti yläkoulussa, kahdeksannella luokalla”...opetus järjestetään useimmiten vuosiluokilla 8-9...”, joka siis poikkeaa valtakunnallisesta Perusopetuksen opetussuunnitelmasta. (Enontekiön kunta 2016a.) Alakoulun puolella saame vieraana kielenä opetusta annetaan yhdeksän vuosiviikkotuntia, omana valinnaisaine ryppäänään, pysyvin vuosiviikkotunti määrin. Yläkoulun puolella vuosiviikkotunteja on myös yhdeksän, mutta opetus järjestetään valinnaisaineena muut, jolloin vuosiviikkotunnit voidaan jakaa mahdollisesti jonkin muun oppilaan valitseman valinnaisaineen kanssa (ks. Enontekiön kunta 2015, Enontekiön kunta 2016a.)

Saamelaiskäräjien tekemän tilaston mukaan saamen kielen perusopetuksen piirissä lukuvoonna 2015-2016 oli yhteensä 598 oppilasta koko Suomen alueella, joista 565 oppilasta oli saamelaisalueen kouluissa. Enontekiön kunnan alueella saamen kielen perusopetuksen piirissä oli 62 oppilasta. (Aikio-Puoskari 2016b.) Valitettavasti tämä tilasto ei anna suoraa vertailupohjaa tutkimukselleni, koska tilastossa ei ole eritelty oppilaiden määrää luokkasteittain enkä näin ollen voi peilata tietoa tutkimukseni ikähaarukkaan. Tilastosta on kuitenkin luettavissa selkeä oppilasmäärien kasvu perusopetuksen osalta koko Suomen alueella, muutos edelliseen tilastoon on 65 oppilasta enemmän. Lukioiden osalta oppilasmäärä näyttää edelliseen tilastoon verrattuna olevan jyrkässä laskussa, 11 oppilasta vähemmän.

2.4.1. Äidinkielen määritelmästä

Skutnabb-Kangas on koonnut teokseensa Vähemmistö, kieli ja rasismi (1988, 35.) taulukon, jossa hän esittelee eri tieteenaloille ominaisia äidinkielen määrittäviä elementtejä. Äidinkielen määrittelyyn vaikuttavat kielen alkuperä, hallinta, käyttö ja samaistuminen. Esim. sosiologiassa, äidinkieli määritellään kieleksi, jonka on ensimmäisenä oppinut, kun taas kielisosiologiassa äidinkielenä pidetään kieltä, jota käyttää eniten., itse identifikaation näkökulmasta sosiaalipsykologiassa, äidinkieli on kieli, johon itse samaistuu sekä kielitieteissä äidinkieleksi määritellään kieli, jonka hallitsee parhaiten. Tutkimukseni kannalta otan huomioon kaikki edellä mainitut määritelmät, saame äidinkielenä on sydämen

kieli niin kuin Harald Gaski toteaa, eikä mielestäni sille löydy yhtä tarkkaa määritelmää. (Gaski 1997, 13.) En ole tutkimuksessani vastaajille edes määrittänyt äidinkieltä käsitteenä, vaan nimenomaan halusin, että nuoret vastaavat niin kuin itse parhaaksi näkevät, ajatukset nuorten kesken äidinkielen määritelmästä voivat olla erilaiset ja sitä juuri haen tutkimuksellani, erilaisia ajatuksia kielen merkityksestä. Skutnabb-Kangas (1988, 36) nostaa teoksessaan esille juuri tämän ilmiön, hänen mukaansa ihmisillä voi olla erilaisia määritelmiä äidinkielestä ja äidinkieli voi muuttua elämän aikana. Äidinkielen määritelmään voi vaikuttaa myös vanhempien äidinkielet, nykypäivänä useissa saamelaisperheissä vanhemmilla on eri äidinkielet, joka heijastuu myös lapsiin. (Skutnabb-Kangas 1988, 37.) Saamelaisyhteisössä äidinkielellä on vahva emotionaalinen merkitys (mm. Sarivaara 2012, Äärelä 2016.), erityisesti lasten kielenkehityksen näkökulmasta, mutta myös vahva poliittinen merkitys (ks. Sarivaara 2012, Juuso 2014.).

2.4.2. Kaksikielisyyden määritelmästä

Niin kuin äidinkielen, myös kaksikielisyyden määritelmä ei ole niin yksioikoinen vaan siihen voi vaikuttaa useakin näkökulma. Kaksikielisyyden määritelmä voi olla jopa hie-man monimutkaisempi määrittää kuin äidinkieli. Kaksikielisyyden määritelmään vaikuttavat samat asiat kuin äidinkielen määritelmään, mutta Skutnabb-Kankaan (1988, 63) esitystä kaksikielisyyden määritelmästä, kun katsoo, voi todeta, että kaksikielisyyden määritelmällä on useampia eri ulottuvuuksia. Esimerkiksi sosiologiassa kaksikielisyyys määritellään joko kahden kielen oppineeksi perheessä syntyperäisiltä puhujilta, tai kahden kielen rinnakkain käyttö syntymästä asti, kun taas kielisosiologiassa kaksikielisyyys määritellään, kun puhuja käyttää kahta kieltä. (Skutnabb-Kangas 1988, 63.)

Koen, että kaksikielisyyden merkityksen arvostus Enontekiöllä saamelaisyhteisössä on kasvussa, on alettu huomaamaan kaksikielisyyden tuoma arvo niin kielenkehityksen kuin tulevaisuudenkin kannalta. Aina tätä arvoa vanhempien lienee vaikea osoittaa nuorille, kielitaito kun ei vielä nuoruusiässä näytä parhaita puoliaan. Kielitaito parhaimmillaan voi

johtaa suuriinkin saavutuksiin elämässä. Lehtola (2010, 186) onkin sitä mieltä, että saamelaiset on vuosikausien ajan eläneet kielten verkostoissa, luonnollisissa kaksi- ja monikielisissä yhteisöissä.

3. TUTKIMUKSENI METODOLOGIA JA MENETELMÄT

Alkuperäiskansatutkimukselle ei ole määritetty selkeää metodologista linjaa, vaan alkuperäiskansatutkimus perustuu tieteenfilosofisiin näkemyksiin alkuperäiskansan omista lähtökohdista ponnistaen. (Kuokkanen 2009.) Tutkimukseni metodin valinnassa olen tehnyt tietoisin valinnan seurattessani alkuperäiskansatutkimuksen ja saamentutkimuksen linjaa tutkijan vapaudesta toteuttaa tutkimus ilman selkeää metodologista lähtökohtaa. Tutkimuksellani tuotan tietoa saamen kielen merkityssuhteista kieltä opiskeleville nuorille, tutkin ilmiötä yhteisössä, yhteisön tarpeisiin. Fenomenologia korostaa, että kokemus on ihmisen tiedon ja merkitysten tärkein lähde. Yksilön suhde toisiin ihmisiin, kulttuuriin ja luontoon ilmenee yksilön kokemuksista. Kokemus taas syntyy vuorovaikutuksessa todellisuuden kanssa sekä muotoutuu merkitysten mukaan. Fenomenologit ovat sitä mieltä, että ihmisellä on suhde maailmaan, jossa kaikki asiat merkitsevät jotakin. Fenomenologiassa tutkitaan siis ihmisen suhdetta omaan elämäänsä, tavoitellaan tutkittavan kokemusta. (Laine 2001, 26, 36.) Voin tutkimukseni näkökulmasta kuitenkin samaistua fenomenologiseen ajatukseen ihmisten kokemusten muodostumisesta vuorovaikutuksessa toisiin ihmisiin, kulttuuriin ja luontoon. Nuorten ajatukset ovat varmasti erittäinkin alttiita erilaisille vaikutuksille ja muovaantuvat vallitsevien mielenkiinnostuksien myötä, mutta perheen, elintapojen ja kulttuurin sekä kieliasteiden kehittyminen vie aikaa, ne muovaantuvat läpi koko ihmisen elämän eikä niihin tässä hetkessä voi vaikuttaa. Tutkimukseni pyrkii löytämään näitä elämänmittaisia kokemuksia nuorten ajatuksista kielen merkitykselle.

Tieteenfilosofisesta näkökulmasta ajatellen, että tutkimukseni kohtaa sosiaalisen konstruktionismin piirteet. Sosiaalinen konstruktionismi kyseenalaistaa tieteen objektiivisuuden, eli tieteen tulisi olla tutkijan asenteista ja periaatteista vapaa. Tieto välittyy, rakentuu

ja muotoutuu sosiaalisissa prosesseissa, eli sosiaalisessa ja kielellisessä vuorovaikutuksessa. Jos tutkimukselliseksi viitekehyykiseksi valitaan jokin sosiaalisen konstruktionismin mukainen tarkastelutapa, on tutkimuskohteena kieli. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, 5-6.) Aittola & Raiskila näkevät konstruktionismin olevan suuntaus, jonka mukaan tieto todellisuudesta välittyy ja muotoutuu sosiaalisissa prosesseissa. Tieto perustuu yksilön näkökulmaan tarkastella asioita, eikä mikään johtopäätös/loputulos ole oikea tai väärä – vaan ne ovat syntyneet eri lähtökohdista. (Aittola & Raiskila 1995.)

Tarkoitukseni on saada selville saamen kielen merkitys nuorten ajatusten kautta. Oman haasteensa ajatusten löytämiselle tuo valintani toteuttaa aineistonkeruu kyselylomakettutkimuksen avulla, mutta koen asemani saamenkielisenä opettajana liian läheiseksi oppilaille, jotta voisin heidät kasvotusten kohdata esimerkiksi haastatellakseni heitä. Koen silti olevani tarpeeksi lähellä oppilaita, jotta pystyn lukemaan aineistostani myös niitä sanattomia yhteyksiä asioiden välillä. Tutkimukselleni en ole osannut asettaa selvää metodologista lähestymistapaa. Lähestymiseni aiheuttani kohtaa on monisyinen, koen toisaalta meneväni yhteisöön sisälle tutkimuksellani, haluan selvittää, jonkin niin rakkaan aiheen saamelaisille, kuin saamen kielen merkityksen. Koen myös tekeväni pinnallista haastattelua kyselylomakkeeni avulla, en ole suorassa yhteydessä oppilaisiin mutta kysymysten asetteluilla ja muodoilla olen pyrkinyt lähestymään yksittäistä vastaajaa henkilökohtaisesti.

Seuraavassa luvussa esittelen metodologisia sekä menetelmällisiä valintojani tutkimuksessani. Esittelen lyhyesti alkuperäiskansa- ja saamentutkimuksen lähtökohtia, linjauksia ja vivahteita. Esittelen myös nuorisotutkimuksen historiaa sekä kehitystä nykypäivänä. Kerron tutkimukseni toteutukseen liittyvistä menetelmistä, aineistonkeruustani sekä analyysistäni. Luvun lopussa esittelen analyysin kautta nousseita koosteita oppilaiden vastauksista, jotka edustavat aineistoani.

3.1. Alkuperäiskansatutkimus

”Alkuperäiskansaksi kutsutaan väestöä, joka polveutuu tiettyä maantieteellistä aluetta alkuperäisesti asuttaneesta kansasta tai asukkaista.” (Suomen YK-Liitto). Saamelaiset ovat Suomen ja Euroopan unionin ainoa alkuperäiskansa. Usein alkuperäiskansat kuuluvat kotimaansa kansalliseen vähemmistöön, näin on myös Suomen saamelaisten tilanne.

Alkuperäiskansojen tutkimus on edistynyt vuosien saatossa isoin harppauksin. Alkuperäiskansatutkimuksen pääpiirteitä Kuokkasen (2009, 11) mukaan ovat, alkuperäiskansa tiedon, tietojärjestelmien, tapojen, kielten ja elinympäristöjen elävöittäminen ja vahvistaminen.

Alkuperäiskansatutkimus pyrkii aukaisemaan länsimaisen tutkimuksen tuottamia tabuja alkuperäiskansasta, kertomaan tarinaansa itse, kulttuurinsa sisältä, omin sanoin kuvattuna. Useat alkuperäiskansatutkijat ajattelevat, että yhteisön ulkopuoliset ihmiset ovat tutkineet jo alkuperäiskansaa tarpeeksi, eikä heidän tutkimukset tuota enää uutta tietoa. (Kuokkanen 2009, 171-172.) Kuokkanen (2009, 173) kuvaa tietoa tarkoituksenmukaisesti hankittuna, tieteellistä metodologiaa ja tietojärjestelmää käyttäen, tutkimuksen avulla. Kuokkasen mukaan tieteellinen metodi käsittää tietyt tavat tutkia ja analysoida ilmiötä, uuden tiedon tuottamista tai vanhan tiedon päivittämistä. Kuokkasen mukaan tieteellisen metodin taustalla on empiiristen todistusten kerääminen, jotka ovat nähtävissä tai mitattavissa. (Kuokkanen 2009, 173) Alkuperäiskansatieto nähdään useimmiten alkuperäiskansojen perinteisten tapojen mukaisesti hankittuna. Nämä tavat eivät aina ole verrattavissa länsimaisiin tapoihin, jolloin niiden avulla hankittua tietoa ei nähdä merkityksellisenä tietona. (Kuokkanen 2009, 175) Alkuperäiskansatieto-käsite onkin luotu juuri alkuperäiskansojen ja länsimaiden väliseen keskusteluun ja vuorovaikutukseen alkuperäiskansojen kulttuurin ja tietojärjestelmien vakiinnuttamiseksi. Alkuperäiskansatutkijoiden onkin hyvä pitää mielessä, etteivät ota käyttöön länsimaisia käsitteitä, ilman syvempää ymmärrystä niiden merkityksestä ja tavoitteista. (Kuokkanen 2009, 177.)

Metodit ovat tiettyjä tapoja ja toimintoja, joiden avulla tuotetaan tutkimustuloksia. Tutkimusmetodien tarkoitus on palvella ja auttaa tutkijaa tiedon hankinnassa ja tuottamisessa. Metodilla voidaan tarkoittaa myös ajattelutapaa tai tutkimusotetta, metodi muotoutuu kulloisenkin tutkimuksen eri tekijöiden summasta. (Laine 2001, 31.) Alkuperäiskansa metodologiat ovat alkuperäiskansatutkijoiden käyttämiä luovia metodeja, jotka tuottavat tietoa ja yhdistyvät alkuperäiskansojen omiin sosiaalisiin ja kulttuurisiin tapoihin. Alkuperäiskansojen metodologiassa on kyse siitä, kuinka tutkija on seurannut yhteisön sisällä hyväksytyjä tapoja tutkia ihmisiä, tuottaa ja esitellä tietoa. Alkuperäiskansatutkijat ovatkin itse muovanneet metodologioita, joiden perustana ovat alkuperäiskansojen omat perinteet, näkemykset ja tavat tiedon hankkimiselle. Alkuperäiskansatutkimuksessa tulee ottaa huomioon asioiden väliset yhteydet, sanattomat ja sanalliset, tämä piirre jää usein länsimaisilta tutkijoilta huomioimatta. Länsimaiset tutkijat usein etsivät tietoa mekaanisesti, ilmiöitä syvemmin tarkastelematta (Kuokkanen 2009, 184-187). Kuokkasen (2009, 191) mukaan metodologian yksin tärkeimmistä tehtävistä on antaa epistemologinen varmuus tai varmistaa, että tutkimus esittelee epäilemättä merkityksellistä tietoa.

Kaupapa maori -tutkimus on yksi esimerkki alkuperäiskansatutkimuksen kentällä ja uskon, sen olevan inspiraation lähde monelle saamelaistutkijalle, osittain myös minulle. Kaupapa maori on Aotearon eli Uuden-Seelannin alkuperäiskansan eli maorien kehittämä maoritutkimus ja metodologia. Kaupapa maori syntyi maoritutkijoiden tarpeesta oman yhteisön tutkimukselle, yhteisön oma tieto, kieli ja kulttuuri keskiössä. Kaupapa maori pyrkii tutkimuksessa ottamaan huomioon myös aiempien tutkimusten jättämät arvet. Kaupapa maori tutkimuksen päätavoitteina nähdään muun muassa itsemääräämisoikeuden saavuttaminen, kulttuurinen tietämys, kulttuuriin sidonnainen pedagogia, laaja perheverkosto sekä toisiaan kunnioittavat ystäväsyyssuhteet. Linda Tuhiwai Smith on yksi tunnetuimmista maori-tutkijoista, hän korostaa kaupapa maori tutkimuksen erityisyyttä sillä, että maoreilla on erilainen epistemologinen ajattelutapa, joka muovaa maorien maailman katselutapaa, miten maorit järjestäytyvät maailmassa, millaisia kysymyksiä maorit esittävät ja millaisia vastauksia maorit tutkimukseltaan hakevat. (Smith 1999, 183-189.)

3.2. Saamentutkimus

Näen itseni tutkimukseni kautta saamentutkijana, tarkoitukseni on tuottaa saamelaisyhteisölle merkityksellistä uutta tietoa saamen kielen merkityksestä. Aihetta ei ole tutkittu tässä kontekstissa aiemmin, jolloin kaikki tuottamani tieto on merkityksellistä alkuperäiskansatutkimuksen näkökulmasta. Toki tieto on jo olemassa, se elää nuorten ajatuksissa ja opettajien käsityksissä, mutta haluan tuoda juuri nuorten omat ajatukset esille. Kunnioitan saamelaisia alkuperäiskansana, tiedostan heidän erityisasemansa yhteiskunnassamme, juurikin siksi koen tutkimukseni arvokkaana ja merkityksellisenä saamelaisyhteisölle Enontekiöllä. Tiedon on tarkoitus tuoda esille vähemmistökielen asemaa yhteiskunnassamme.

Lappologia nähdään saamelaistutkimuksen varhaisimpina tieteenaloina. Sen nähdään alkaneen 1500-luvun puolivälistä, Olaus Magnuksen varhaisesta teoksesta ”Pohjoisen kansan historia”, jossa hän kuvaa, matkallaan Torniojokilaaksoon, tapaamiensa ”lappalaisia” ja heidän elämää. Lappologit olivat yhteisön ulkopuolisia tutkijoita (Keskitalo, Määttä & Uusiautti 2013, 15.). Lappologian nähdään jatkuneen aina 1900-luvulle, jonka jälkeen saamentutkimuksessa on siirrytty lähemmäs kulttuurinsisäistä lähestymistapaa. (Lehtola 2010, 16-17) Lappologian käsite on haluttu korvata uudenaikaisemmalla käsitteellä, monitieteinen saamentutkimus. Monitieteinen saamentutkimus tapahtuu itse saamelaistutkijoiden kautta. (Keskitalo, Määttä & Uusiautti 2013, 15.)

Ideaali lähtökohta saamentutkimukselle nähdään olevan tilanne, jossa tutkija itse on saamelainen ja hän tutkii saamelaisyhteisöä. Saamentutkimukseksi nähdään kuitenkin myös tutkimus, jossa tutkija ei ole saamelainen mutta tutkii saamelaisia tai heidän elämäänsä. Ei-saamelaisella tutkijalla tulee olla vahva tietämys tutkittavasta aiheesta, vahva teoreettinen tutkimustaito sekä tutkijan tulee tuntea saamelainen maailma. Tutkijan on otettava huomioon saamelaisyhteisön kulttuuriset piirteet ja tutkimuksen tulee olla hyödyksi saamelaisyhteisölle. (Hoem 2009, 53-57., Kuokkanen 2009, 9-17, 125.)

Vuosisatojen ajan länsimaiset tutkijat ovat käyttäneet hyödykseen saamelaisia ja heihin kohdistunutta tutkimusta. Tutkimus ei ole ollut saamelaisten tarpeisiin kohdentuvaa vaan täysin länsimaisten tutkijoiden omien intressien tavoittelua. (Kuokkanen 2009, 122-127.) Akateemisella vapaudella on puolusteltu tutkijan vapautta valita tutkimuskohteensa, mutta Kuokkanen (2009) tuo helpottavan muutoksen esiin saamentutkimusta käsittelevässä kirjassaan. Tutkijat yhä enemmän haluavat työskennellä yhdessä alkuperäiskansojen kanssa, tutkijat haluavat huomioida alkuperäiskansat, heidän näkemykset ja kulttuurin sekä tuoda esiin tasa-arvoistavat yhteydet alkuperäiskansayhteisöihin. (Kuokkanen 2009, 130.)

Tutkimusta koskevat aina tietyt tutkimuseettiset ohjeet, jotka tutkijan tulee työssään huomioida. Saamentutkimuksessa eettisiä periaatteita ovat muun muassa pienten paikkakuntien anonymiteetin huomioiminen, tietyt normit asiantuntijoiden eli tutkimuksessani saamea opiskelevien nuorien ja auktoriteettien välillä, ymmärrys siitä mikä on yksityistä ja mikä julkista, ja alkuperäiskansan ja valtakansan välisten tietoyhteyksien huomioiminen. Myös paikallisten mukaan ottaminen tutkimukseen, paikallisten tapojen, arvojen ja saamen kielen arvostus sekä tutkimustiedon takaisinsaattaminen kuuluvat saamentutkimuksen eettisiin periaatteisiin. Saamentutkimukselle ei ole omaa tutkimuseettisten periaatteidenneuvostoa tai -lautakuntaa, mutta sellaisen perustamisen tärkeydestä ja tarpeellisuudesta keskustellaan. (Kuokkanen 2009, 132, 139-140.)

3.3. Nuorisotutkimus

Nuorten omilla arvoilla ja kieliaseenteilla on suuri merkitys kielen säilymiseen sekä kielen opiskeluun, kuitenkin yhteiskunnan asenteet ja arvot vaikuttavat nuoriin ja onkin tärkeä, että myös yhteiskunta näyttää arvostuksensa sekä nuoriin että kieleen. Toivonkin, että tutkimukseni herättää myös ympäröivässä yhteiskunnassa myönteisiä ajatuksia nuorten kielen säilyttämiseen ja opiskeluun. Siksi valitsinkin toteuttaa tutkimukseni nuorisotutkimuksen kentällä, tuodakseni itse esille nuorille merkityksellisiä teemoja ja arvoja saamen kieleen liittyen.

1990-luvun alkupuolella yhteiskuntaamme kohdannut kriisi, vaikutti olennaisesti nuorten hyvinvointiin. Säästöjä oli tehtävä ja ne ensisijaisesti kohdistuivat, ei-niin-tärkeisiin kuin vain nuoriin. Nuorisovaltuustoja lopetettiin ja nuorisotyöntekijöiden palkoissa säästettiin. Aikuisten nuiva asenne nuorten arvostelukykyyn ja mahdollisuuksiin vaikuttaa itseään koskeviin päätöksiin, nähtiin ei-niin-tärkeinä. (Puuronen 2006, 8-9.) Tuon kriisin jälkeen Suomessa on kuitenkin ilmestynyt lukuisia nuoriin liittyviä tutkimuksia. Tutkimusten suunta on muuttunut ja yhdeksi tärkeäksi uudeksi teemaksi on noussut yhteiskuntamme monikulttuurisuus. Monikulttuurisuus koetaan nuorten kohtaaman maailman muutoksissa, se vaikuttaa nuorten ajatuksiin, käyttäytymiseen ja alakulttuureihin. On sekä avarakatseisia nuoria kuin jyrkän kielteisiä nuoria, sekä kaikkea tuolta väliltä. (Puuronen 2006,7-8.) Vuoden 2016 Nuorisobarometri osoittaa edelleen vastaavia tuloksia, monikulttuurisuus on osa nuorten jokapäiväistä arkea. (Myllyniemi 2017, 239) Olennaisinta kuitenkin on, että 1990-luvun muutokset, joita myös omassa tutkimuksessani lähestyn, ovat nostaneet taas nuorten omien ajatusten merkityksen arvoonsa. Tutkimusaiheeni yksi tärkein lähtökohta on juuri nuorten ajatusten huomioonottaminen.

Kansainvälisessä nuorisotutkimuksessa on käyty keskustelua nuoriso-käsitteen pysyvyydestä. Keskustelussa ollaan pohdittu mm. iän muodostumista sosiaalisesti, kun Suomessa taas nuorisotutkimuksissa biologinen ikä nähdään usein nuorta määrittävänä tekijänä. 1990-luvun muutoksen myötä myös Suomessa yhä useammin on puhuttu nuorison sosiaalisesta konstruktiosta. (Puuronen 2006, 10-11.) Omassa tutkimuksessani en näe nuoruutta juuri biologisena ikänä, vaan sosiaalisten suhteiden muodostamana käsitteenä. Koen, että nuorempienkin nuorten mukaan ottaminen tutkimukseeni luo tiettyä arvopohjaa heille, itse tutkijana näen heissä potentiaalia omaan tutkimuskysymykseeni peilaten. Kollegoiden kesken nuorista puhutaan, kun he siirtyvät alakoulusta yläkouluun, mutta yhtenäiskoulu ajatus mielestäni hävittää tuon siirtymävaiheen, lapset ja nuoret ovat yhtä sosiaalisella tasolla, henkinen puoli kehittyy jokaisella omaa tahtia. Koen, että nuorempien nuorten ajatukset tutkimuksessani antavat monenlaisia perspektiivejä tuloksiin, on mielenkiintoista nähdä vaikuttaako ikä kielen opiskelun tai käytön tärkeyden arvostukseen. Saamelainen tapa kasvattaa lapsia perustuu pitkälti kokemuksen kautta oppimiseen.

Syntymästään lähtien lapset ovat tärkeä osa perheen töitä, lapset kulkevat mukana perheen kaikissa töissä, ja pikkuhiljaa lapsen oman kehityksen mukaan, pääsevät he kokeilemaan uusia ja haastavampia töitä. Kun lapsi on itse valmis haastavampiin töihin, hänelle niitä annetaan, eli biologinen ikä ei merkitse niin paljon, vaan lasten sisäinen kehityksellinen ikä. (ks. Balto 1997.) Myös Puuronen (2006), nostaa nuorisotutkimusta käsittelevässä kirjassaan esille saksalaisen kehityspsykologin, Eduard Spranger, ajatuksia nuorten sisäisen sielun kasvusta ja yhteydestä kulttuuriin. Tutkimuksessani haluankin nostaa esille tämän saamelaiskulttuurisen piirteen, haluan antaa nuoremmillekin nuorille mahdollisuuden osallistua yhteiskunnallisesti vaikuttavaan tutkimukseen, näin he saavat arvostuksen kokemuksen. (Puuronen 2006, 59-60.)

Vuosikymmenien ajan nuorisotutkimus on paneutunut tuottamaan tietoa kontrollin ja valvankäytön apuvälineiksi nuorten ”edesvastuuttoman” käytöksen hallitsemiseen. Tutkijat ovat lähestyneet nuoria ainoastaan hyötyäkseen heistä, eikä nuorten ajatuksilla ole nähty suurtakaan yhteiskunnallista merkitystä. (Puuronen 2006, 263-265.) Nuorisobarometri pyrkii tuottamaan tietoa nuorilta itseltään ja paneutuu nuorten kannalta olennaisiin teemoihin, arvoihin ja asenteisiin. Vuoden 2016 Nuorisobarometri selvitti nuorten ajatuksia tulevaisuuden merkityksestä ja barometrissä todetaankin, että myönteiset tulevaisuuden näkymät ovat erittäin tärkeässä asemassa elämäntyytyväisyyden muodostumiselle. Vuoden 2016 Nuorisobarometrissä todetaan myös, että optimismin koetaan myös lisäävän onnellisuutta, erityisesti niillä nuorilla, joiden hyvinvoinnissa on puutteita. (Myllyniemi 2016, 240.) Siksikin on todella tärkeää, että tutkimukseni lähestyy nuoria itseään.

Tutkimuksellani on myös pedagogisessa merkityksessä asema nuorisotutkimuksessa. Opetussuunnitelma uudistuksen myötä (ks. Opetushallitus 2014), yhteiskuntaopin oppimäärä aloitetaan jo neljännellä luokalla, eli 10-vuotiaana. Yhteiskuntaopin keskeisiä tehtäviä ovat muun muassa ”...antaa yhteiskunnan toiminnasta ja kansalaisen vaikutusmahdollisuuksista tiedollinen perusta...”, ”...oppilaita ohjataan seuraamaan ajankohtaisia kysymyksiä ja tapahtumia sekä ymmärtämään niiden yhteyksiä omaan elämään.” ja ”...harjoitellaan käytännössä demokraattisen vaikuttamisen ja yhteiskunnassa toimimisen taitoja...” (Opetushallitus 2014).

Yksi merkittävistä saamen nuorisotutkimuksista on Linkola Inker-Annin väitöstutkimus Saamelaisen koulun kielimaisemasta toisen asteen oppilaitoksessa Norjan Koutokeinosta, vuodelta 2014. Linkolan tutkimuksen lähtökohta on koulun kielimaisema mutta luonnollisesti tutkimuksen tärkeä osa oli myös pohjoissaamenkieli nuorten käyttämänä ja kokemana. Hänen tutkimuksensa osoittaa, että Koutokeinon saamelaisnuoret pitävät saamenkielen taitoa tärkeänä, kielitaidolla on sekä vuorovaikutuksellinen kuin välineellinenkin arvo. Kielitaito halutaan siirtää seuraaville sukupolville ja se nähdään erityisen tärkeänä osana kulttuurista ympäristöä. Nuoret kokivat itsensä vahvasti kaksikielisiksi (Linkola 2014, 11-12). Linkolan tutkimus osoitti myös, että nuorilla oli huomattava osa oppilaitoksen saamenkielisen kielimaiseman tuottamisessa (Linkola 2013, 205-206.) Saamelaisenyhteisön hyvinvoinnin kannalta saamelaisopetuksen keskeinen tavoite tulee olla saamen kielen ja kulttuurin säilyttäminen ja ylläpitäminen (Rahko-Ravanti 2016, 15). Saamelaisopetuksen keskiössä näin ollen on saamen kieli, se on koko yhteisön kantava voimavara. Ja koska nuoret ovat yhteisön tulevaisuus, on tärkeä kuulla myös nuorten ajatuksia. Saamen kielen kielitaito nähdään vahvana osana saamelaista identiteettiä (ks. Keskitalo 2010, Sarivaara 2012, Rasmussen 2013, Linkola 2014) sekä saamelaisopetuksen ja -varhaiskasvatuksen peruspilarina (ks. Keskitalo, Uusiautti, Sarivaara & Määttä 2014, Rahko-Ravanti 2016, Äärelä 2016).

3.4. Kyselylomaketutkimus

Valitsin aineiston keruumenetelmäksi sähköisen kyselylomaketutkimuksen, ensisijaisesti sen reaaliaikaisuuden vuoksi, mutta myös ammattiasemani vuoksi. Olen saamenkielinen luokanopettaja Enontekiön kunnassa ja mahdolliset vastaajat ovat oppilaitani, tällöin heidän silmissä lienen aina opettaja. Joten, oman objektiivisuuteni kannalta on tärkeä pitää suhde vastaajiin mahdollisimman etäisenä, en halua vaikuttaa vastaajien asenteisiin vastauksellani. Sähköinen kyselylomaketutkimus mahdollistaa kyselyn toteuttamisen myös ilman varsinaista kontaktia vastaajiin. Niin kuin Eskola & Suoranta (1998, 17-18) toteavatkin, objektiivisuus syntyy nimenomaan subjektiivisuutensa tunnistamisesta.

Yksinkertaistettuna laadullinen tutkimus on aineiston muodon kuvausta teksti muodossa. Laadullista aineistoa voidaan silti lukea myös määrällisesti, ei kuitenkaan numeraalisesti. Ja koska laadullisen tutkimuksen lähestymis- ja analysointitavoissa ei ole selkeitä eroja, (Eskola & Suoranta 1998, 13-15) antaa se melko paljon liikkumatilaa aineiston lähestymiseen ja analysointiin, mikä sopii hyvin tutkimukselleni. Aineiston tieteellisyydessä korostetaan sen laatua (Eskola & Suoranta 1998, 18). Silloin kun tutkimuksen aineisto pohjautuu yksilön omiin ajatuksiin, on tutkimustuloksia mahdoton ennakoida. Laadullinen lähestyminen tutkimuksen suunnitteluvaiheessa antaa myös tutkimukseen liittyville muutoksille sijaa, eli antaa tutkimukselle prosessiluonteen. Aineistonkeruu, analyysi, tulkinta ja raportointi nivoutuvat kaikki yhteen laadulliseksi tutkimukseksi, ne ovat kaikki yhtä ja niiden osiin pilkkominen voi olla melkein mahdotonta. Tutkimus elää tekijänsä ja erityisesti osallistujiansa mukaan. (Eskola & Suoranta 1998, 15-16.) Tutkimukseni on pääosin laadullinen tutkimus, mutta voi sisältää määrällisiä elementtejä.

Kyselylomakkeen laadinnassa tulee olla tarkka. Lomakkeen laadinnassa on otettava huomioon ennen kaikkea tutkijan kirjoitustyyli, tulee muistaa, kenelle lomaketta ollaan tekemässä, eli tutkimuksessani on otettava huomioon selkeys ja ymmärrettävyys kysymysten asettelussa, jotta myös nuorimmat vastaajat ymmärtävät kysymyksen niitä selittämättä. Valli toteaaakin artikkelissaan Kyselylomaketutkimus (Valli 2001, 100), että juuri kysymysten muoto aiheuttaa eniten virheitä tutkimustuloksissa, mitä kukaan ei tietenkään toivo. Jos kerätyt vastaukset eivät vastaa tutkimuskysymyksiin, aineistonkeruu on aloitettava uudelleen, luvat, lomakkeet, toteutus ja analysointi menevät kaikki uusiksi, eikä se ainakaan lisää tutkijan luotettavuutta. Myös lomakkeen rakenteeseen ja pituuteen on kiinnitettävä huomiota, jotta vastaaja jaksaa, kyseessä kuitenkin nuoret, vastata kysymyksiin huolellisesti ja totuuden mukaisesti. Myös kysymysten laadinnassa kannattaa käyttää mahdollisimman henkilökohtaista lähestymistä, tällä tarkoitetaan sitä, että vastaaja saisi tunteen siitä, että kysely on laadittu juuri ja vain ainoastaan häntä varten. (Aaltola & Valli toim. 2001, 100.) Tutkimukseni kohdalla olennaisinta oli juuri kyselylomakkeen kysymysten oikeanlainen muotoilu. Tahdoin, että kysymykseni tavoittavat niin nuorimmat

kuin vanhimmatkin vastaajat. Kysymysten asettelu tutkimuksessani oli ensisijaisen tärkeää myös siksi, että mielenkiinto kyselylomakkeen loppuun täyttämiseksi säilyisi. Ajattelen, että kyselylomaketutkimus kiinnostaisi nuoria enemmän, koska siinä ei tarvitse olla suorassa kontaktissa tutkijan kanssa.

Kyselylomakkeen käytöstä tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä, nähdään olevan pari merkittävääkin heikkoutta. Alhainen vastausprosentti voi niin sanotusti vesittää koko tutkimuksen, liian pieni näyte tutkittavasta ilmiöstä, ei takaa laadukasta tutkimustulosta. Sekä vastausten laatu ei välttämättä aina kohtaa tutkimuksen tavoitteita, tällöin vastauksia voi joutua hylkäämään. (Aaltola & Valli 2001, 100.) Laadullisen tutkimuksen piirteisiin kuuluu myös varsin pienen näytteen perusteellinen tutkiminen (Eskola & Suoranta, 1998, 18).

Varsinainen kyselylomakkeeni oli kolmiosainen, alussa johdanto ja lopussa vielä päättäjä. Kyselylomakkeessani oli yhteensä 30 kysymystä, joista 24 kysymystä käsittelevät varsinaisesti tutkimukseni aiheen eri osa-alueita, 4 kysymystä kyselylomakkeella liittyi vastaajan taustatietoihin ja 2 kysymystä liittyivät itse kyselyn toteutukseen. Määrällisesti kysymyksiä oli paljon, mutta valmiit vastausvaihtoehdot varmasti auttoivat vastaamaan ja loivat paljon vertailtavaa aineistoa, että vastauksia, joita ei välttämättä vastaajat olisi osanneet antaa ilman vaihtoehtoja. Johdannossa vastaajat sitoutuivat osallistumaan tutkimukseeni ja vastaamaan omiin ajatuksiin pohjautuen, johdannossa oppilaat pystyivät vielä jättäytymään tutkimuksestani. Ensimmäisessä osassa kysymykset koskivat vastaajan taustoja sekä saamen kielen opiskelua nyt. Toisessa osassa kysymykset käsittelevät saamen kielen tärkeyttä ja osaamista nyt. Kolmannessa osassa paneuduin saamen kielen opiskeluun, käyttöön ja tärkeyteen tulevaisuudessa. Vastaaja pystyi palaamaan kaikkiin muihin kyselynsosiin kuin johdantoon. Osa tutkimukseni kysymyksistä olivat pakollisia, muun muassa vastaajien taustoihin liittyvät kysymykset. Kysymysten pakollisuudella takasin edes jonkinlaisen tiedon saamisen vastaajasta, vaikka muihin kysymyksiin jättäisi-kin vastaamatta, pystyisin kuitenkin kertomaan vastaajan taustoista jotain. Tutkimusaiheeni kannalta oli valitettavaa, mutta jotta yksi kyselylomake tavoittaisi kaikki vastaajat,

oli välttämätöntä toteuttaa kyselylomakkeeni ainoastaan suomenkielellä. Etenemisohjeessa kuitenkin mainitsen, että vastauksissa voi käyttää myös pohjoissaamen- englannin- ruotsin tai norjan kieltä, näiden kielten tulkintaan pystyn joko itse tai saan tulkkia apua.

Kyselylomakkeeni vastaajakunnan olin rajannut iän mukaan, 10-16-vuotiaat, asuinpaikan mukaan, Enontekiö, sekä saamen kielen opiskelun mukaan, äidinkielenä tai vieraana kielenä, eli vastaajakuntani oli 10-16-vuotiaat enontekiöläiset saamea opiskelevat nuoret. Määrittelin kohderyhmäni näillä perusteilla, koska halusin toteuttaa aineistonkeruuni kyselylomakkeella, silloin kyselylomakkeen kysymykset tulisivat kohdata kohderyhmäni vastaajat, eli kysymykset oli luotava tälle ikähaarukalle sopiviksi. Rajasin myös kohderyhmäni enontekiöläisiin saamea opiskeleviin nuoriin, koska halusin tutkimukseni koskettavan kotipaikkakuntani nuoria. Määrällisesti kyselyyni tuli melko vähän vastauksia, kuitenkin Tuomen & Sarajärven (2002, 87) mukaan aineiston koko ei ole opinnäytetyön merkittävin kriteeri, vaan opinnäyte on tekijänsä harjoitustyö, jossa hänen tulee osoittaa oppineisuuttaan alallansa. Tuomen & Sarajärven (2002, 87) mukaan laadullisen tutkimuksen aineistot voivat olla hyviä ja määrällisesti myös pieniä. Laadullisen tutkimuksen pyrkimys onkin kuvata tutkittavaa ilmiötä, aineisto tulee koota ilmiön eli tutkittavan aiheen asiantuntijoilta, eli tutkimuksessani nuorilta itseltään. Tutkimuksessani puhun yleisesti saamen kielestä, en ole kyselylomakkeessani määrittänyt käsitettä saamen kieli, vaan annan vastaajille tilan määrittää käsitteen itse, jos kunnan alueella opetettaisiin muulla kuin pohjoissaamen kielellä, olisi käsitteen määrittäminen aiheellista. Enontekiön kunnan alueella opetusta annetaan vain pohjoissaamen kielellä.

Kyselylomakkeen laatiminen ei ollut helppoa. Sähköisen kyselylomake työkalun, Webporolin, käyttö oli minulle täysin uutta, joten tutustuminen työkalun toimintoihin ja mahdollisuuksiin vei useita työtunteja. Vaikka olin laatinut ja useaan otteeseen tarkistanut, kyselylomakkeeni kysymykset ja välitekstit ennakkoon, eivät kaikki kysymykset enää vaikuttaneetkaan toimivilta, eivätkä vastausmuotoni olleet osuvia. Kysymysten asettelu niin, ettei väärinymmärryksille olisi kovin sijaa, mietitytti. Myös vaihtelevien kysy-

mys- ja vastausmuotojen käytön näin tärkeäksi, vastaamisen mielekkyyden säilyttämiselle. Kirjoitin kolme versiota kyselylomakkeestani, pyysin tuttaviani vastaamaan testi-kyselyihin, ennen kuin neljäs versio tuntui oikealta.

Aivan työskentelyni alusta saakka kyselylomakkeessani henkilökohtainen puhuttelutapa oli tavoitteeni. Yritin asettaa vastaajan asemaan ja pyrin miettimään kysymysten asettelua tarkoin kohderyhmälleni sopivaksi, kysymättä kuitenkaan liian henkilökohtaisia kysymyksiä vaan yleistettävissä olevia asioita. Jätin kyselylomakkeeltani pois tietoisesti vahvasti identiteettiin liittyvät kysymykset. Sisältöä mietin ehdottomasti myös tarkkaan. Tutustuin aiempien tutkijoiden kyselylomakkeisiin ja haastattelurunkoihin, ja ammensin niiden kautta sisällön muotoa omaan kyselylomakkeeseeni. Myös menetelmäopintojen Lomaketutkimuksen-kurssimateriaaleista ja opettajan neuvoista sain toimivia ideoita niin kyselylomakkeen muotoon kuin sisältöön. Kyselylomakkeen lopulliseen muotoon olen tyytyväinen, koen, että olen jäsennellyt lomakkeen osat järkevästi, paneutuen jokaisessa osassa yhteen teemaan mutta pidin silmällä myös kokonaisuutta. Pyrin, että kysymykset ovat johdonmukaisessa järjestyksessä ja sitoivat toinen toisensa yhteen. Huolellisesti suunniteltu kyselylomake, on varmasti laadullisesti tuottoisa ja tehokkaampi analysoitava.

Tutkimusluvan lähetin myös sähköisenä täytettäväksi Enontekiön sivistystoimenjohtajalle Yllätyksekseni vastauksen saaminen veikin hieman kauemmin kuin olin suunnitellut. Myönteisen vastauksen saatuaani, toimitin tutkimuslupasuostumus ja -lupa-lomakkeet koulutoimeen, josta ne toimitettiin vastaajakuntaani kuuluvien oppilaiden koteihin. Tämän jälkeen olin suoraan yhteydessä saamelaisopettajien kanssa. Järjestelin kyselylomakkeeseeni vastaamisesta heidän kanssaan, sitä mukaa, kun he ilmoittivat saamisestaan myönteisistä tutkimusluvista. Pyrin järjestämään vastaamisajankohdat niin, että ne häiritisivät mahdollisimman vähän varsinaista koulutyötä. Sivistystoimenjohtajan kanssa sovittiin, että menen kouluille itse toteuttamaan tutkimukseeni vastaamisen, tilaisuuksia oli yhteensä neljä ja yksi koulu toteutti kyselylomakkeeseen vastaamisen itsenäisesti. Tässä vaiheessa pohdin asemaani tutkijana ja opettajana oppilaiden näkökulmasta.

Tiesin, että oppilaiden joukossa tulee olemaan minulle henkilökohtaisestikin läheisiä oppilaita, joten päätin esitellä itseni siis tutkijana, enkä keskustella oppilaiden kanssa tutkimustilanteessa muusta kuin tutkimuksestani. Olin arvioinut, että vastaaminen veisi noin 10-15 minuuttia, aina emme pysyneet sovituksessa ajassa, mutta onnekseni saamelaisopettajat ovat joustavia. Oppilaat olivat kiinnostuneita tutkijan ja opettajan asemistani, he halusivat keskustella myös yleisesti tutkimuksesta. Oppilaat näyttivät olevan pääsääntöisesti innostuneita ja kiinnostuneita tutkimuksestani. Muutamille vanhemmille lähetin myös tutkimukseeni osallistumispyynnön henkilökohtaisesti, jotta kaikki mahdolliset vastaajat saavat mahdollisuuden osallistua tutkimukseeni. Kyselylomakkeeni tuotti 13 vastausta.

3.5. Teoriaohjaava sisällön analyysi

Aineistoni analyysitavaksi valitsin teoriaohjaavan sisällön analyysin. Sisällön analyysi on lähinnä laadullisen tutkimuksen tekniikka ja sen yleisin lähestymiskohde on sanallisten sisältöjen tutkiminen. Laadullinen tutkimus antaa mahdollisuuden kohdeilmion, eli minun tutkimuksessani saamen kielen merkityksen, käsitteelliseen pohdintaan sekä ajatukseen, että sisällön analyysi lähtee liikkeelle mahdollisimman puhtaalta pöydältä (Eskola & Suoranta 1998, 15, 19). Sisällön analyysissä aineistoa jäsennellään eri tavoin saavutukseen aineistosta tehtävät johtopäätökset. Onkin tärkeä osata valita oikeanlainen aineiston lähestymistapa analyysia aloittaessa, mielessä pitäen oman tutkimuksen aihe ja tutkimuskysymys. Olennaista on löytää aineistosta merkitysten erot, eli omassa tutkimuksessani pyrin löytämään aineistosta erilaiset ajatukset ja teemat, jotka vaikuttavat saamen kielen merkitykseen opiskelussa, käytössä ja tärkeydessä nyt ja tulevaisuudessa, tarkoituksen mukaista ei ole siis etsiä samaan merkitykseen useaa samankaltaista selitystä, vaan useampi erilainen selitys, silloin sisällön analyysi toteutuu parhaiten. Sisällön analyysin perimmäinen tarkoitus on järjestää aineistoa tiiviimmin ja selkeämmin. (Jyrhämä 2004, 223-225.)

Laadullisen teoriaohjaavan sisällön analyysin pääpaino on aineiston sisällöllisten merkityksien löytäminen, sekä analyysin tehtävänä on kuvata aineiston luonne. (Jyrhämä 2004,

228.) Koen, että tutkimukseni aineiston analyysin tehtävänä nimenomaan on löytää aineistostani ne elementit, jotka kuvaavat saamen kielen merkitystä, sekä selittää näiden elementtien yhteys tutkimuskysymykseeni. Sisällön analyysillä pyritäänkin saamaan tutkittavan ilmiön kuvaus tiivistetysti ja yleisesti esitettyyn muotoon. Aineisto järjestetään, jotta sen pohjalta voidaan tehdä tutkimuksen johtopäätökset. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105.) Tutkimuksessani näin ollen etsin erilaisia merkityksiä saamen kielen opiskelusta, käytöstä ja tärkeydestä vastaajille. Aineiston analyysi voi hakea viitteitä teoriasta tai olla täysin aineistopohjainen, jos kuitenkin nämä kaksi lähtökohtaa yhdistää, puhutaan aineiston systemaattisesta analyysistä. Silloin aineistoa voi kuvata niin määrällisesti kuin laadullisestikin. (Jyrhämä 2004, 228.)

Toteutuakseen sisällön analyysin tulee täyttää ainakin seuraavat vaatimukset:

- 1) merkitysluokkia tulee olla riittävästi, jotta tutkimuskysymys käsitellään mahdollisimman tyhjentävästi,
- 2) merkitysluokkia tulee olla tutkimuskysymykseen nähden riittävästi, jotta saadaan pätevät vastaukset, ja
- 3) merkitysluokat eivät saa olla rinnasteisia eli samanvertaisia, vaan niiden tulee olla toisensa poissulkevia, siten, että jokainen löydetty merkitys sopii vain yhteen merkitysluokkaan. (Nyrhämä 2004, 228.)

Omassa tutkimuksessani mahdollisia merkitysluokkia muodostui useita, jokaisella nuorella, kun on omat lähtökohtansa kielen opiskeluun, käyttöön ja tärkeyteen. Onkin siis äärimmäisen tärkeä osata poimia ja jäsenellä oma aineistoni tarpeeksi laajasti mutta tutkimuskysymykseeni vastaavaksi.

Tuomen & Sarajärven (2002, 94) teoksessa esitellään laadullisen tutkimuksen sisällön analyysin vaiheita. Tärkeimmäksi asiaksi analyysia aloittaessa Tuomi & Sarajärvi (2002, 94) nostavat tutkittavan aiheen tarkat ja selkeän rajauksen, on siis pidettävä mielessä mihiin kysymykseen tai kysymykseen on hakemassa tietoa ja sulkea pois aineistosta kaikki

näiden ulkopuolelle jäävä. Seuraava aineiston analyysin vaihe on litterointi. Litterointi on aineiston puhtaaksikirjoittamista, aineiston avaamista luettavampaan muotoon, kukin tutkija omalla tyyllillään. Seuraavaksi aineisto luokitellaan, teemoitetaan tai tyypitetään, riippuen tutkimuksen luonteesta. Omassa tutkimuksessani tulen käyttämään aineiston tyypittelyä, jossa aineisto ryhmitetään tietyiksi tyypeiksi, jotka vastaavat tutkittavaan aiheeseen luoden sille erilaisia merkityksiä, sekä teemoittelua, jossa painottuvat kustakin teemasta mainitut asiat. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 95-96.) avaa, miten käytin

Teoriaohjaavassa sisällön analyysissä, tyypitellyt merkitykset ohjaavat aineiston lukua ja sitovat teorian ja aineiston yhteen, teoria kulkee analyysin apuna. Teoriaohjaavassa sisällön analyysissä aikaisemmalla tiedolla ei ole niin suurta merkitystä vaan aikaisempi tieto pyrkii avaamaan uuden aineiston ajatuksia ja näin tuottamaan uutta tietoa. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 98-99, 110.) Kiinnostukseni saamen kielen merkitykseen nuorille on suuri, mutta tietoni aiheesta on aika niukka, se lienee ohjannutkin minua tutkimaan aihetta.

Aineistoni sisällön analyysissä käytin teoriaohjaavaa sisällön analyysia siten, että aivan alussa päätin keskittyä aineiston analyysissä etsimään viitteitä, jotka osoittavat saamen kielen merkityksen vastaajille. Koska merkityksen suora löytäminen kyselylomakevastauksista tuntui kohtuuttoman vaikealta, päätin käyttää tutkimuskysymykseni alakysymyksiä apuna merkityksen löytämiselle. Alakysymykset ovat seuraavat: Millaisia nuoria opiskelee saamea? Mitä nuoret ajattelevat saamen kielen opiskelusta, käytöstä ja tärkeydestä nyt ja tulevaisuudessa? sekä Millaiset asiat vaikuttavat nuorten saamen kielen opiskeluun, käyttöön ja tärkeyteen nyt ja tulevaisuudessa? Niin kuin teoriaohjaavassa sisällön analyysissä on tapana, aineisto järjestellään ensin luettavampaan ja ymmärrettävämpään muotoon, jonka pohjalta luodaan johtopäätökset. Tämä toimintatapa sopi aineistolleni erittäin hyvin.

Aivan ensimmäisenä luin kyselylomakevastaukset kootusti läpi, välittömästi vastauksista nousi ajatuksia, jotka kohtasivat teoriani saamen kieleen liittyen. Onnekseni kaikki vas-

taukset olivat hyväksyttävissä enkä tarvinnut hylätä yhtään vastausta, kyselylomaketutkimus saattaa toisinaan johtaa vastausten hylkäämiseen. Seuraavaksi luin kyselylomakevastaukset läpi yksilöiden jokaisen vastauksen oppilaisiin, tunnistettavuuden vuoksi otsikoin vastaukset, Oppilas 1-13. Litteroidut kyselylomakevastaukset tuottivat vain kuusiliuskaa tekstiä. Litteroitu teksti oli melko määrällistä eikä heti antanut laadulliseen tutkimukseeni vastauksia. Mutta niin kuin sisällön analyysille nähdään olevan tyypillistä niin laadulliset kuin määrällisetkin tulokset, hyväksyin myös aineistoni esittelyyn määrällisiä piirteitä. Päätin kuitenkin litteroidun aineiston pohjalta tyypitellä vielä vastaukset. Tyypittely avasi aineistoani aika lailla ja loi selkeitä vastauksia tutkimukseni alakysymyksiin. Tyypittelyn aineiston jaoin vielä teemoittain alakysymyksiini sopiviksi, joka selkeytti aineistoani ja auttoi sen avaamista sekä tutkimuskysymykseeni vastaamista. Kirjoitin muutamien oppilaiden vastauksista koosteet, jotka esittelen luvun lopussa, koosteet esittävät aineistoni ääripäitä mutta kuvastavat myös koko aineistoani. Aineiston analyysin jälkeen paneuduin vastaamaan asettamiini alakysymyksiin ja kirjoittamaan suoria lainauksia oppilaiden vastauksista analyysini luotettavuuden lisäämiseksi. Myös en osaa sanoa -vastaukset tuottivat aineistoa. Alakysymyksiini vastattuani, kokosin aineiston pääajatuksat yhteen vastatakseni tutkimukseni varsinaiseen tutkimuskysymykseen.

Koosteet muutamien oppilaiden vastauksista

Oppilas 2

Oppilas 2 opiskelee saamea vieraana kielenään, on kuitenkin merkinnyt sekä saamen että suomen äidinkieliikseen ja kokee itsensä kaksi-tai monikieliseksi. Oppilas 2 on merkinnyt suomen yleisimmin puhutuksi kieleksi kotona, sisarusten kanssa kertoo kuitenkin puhuvansa myös saamea. Oppilas 2 arvioi kielitaitonsa puhumisen, lukemisen ja kirjoittamisen saralla hyväksi ja kertoo käyttävänsä useissa tilanteissa saamen kieltä silloin tällöin. Oppilas 2 kokee tärkeimmäksi saamen kielenkäyttötilanteeksi saamen kielen oppitunnit ja kertoo usean ihmisen vaikuttavan kannustaen käyttämään saamen kieltä. Oppilas 2 kokee saamen kielen taidon tärkeäksi itselleen ja on ylpeä itsestään, kun osaa saamen

kieltä, koska se on osa hänen kulttuuriaan, se on vähemmistökielen kielitaito, kaverit puhuvat, saamen kieli voi auttaa asiointiin niin Suomessa kuin naapurivaltioissa, hänen mielestään on hienoa osata saamea, se voi auttaa niin opiskelupaikan kuin työpaikankin saamista sekä kielitaito antaa mahdollisuuden kommunikoida muiden saamen kielen taitajien kanssa. Tulevaisuutta ajatellen, hänelle on tärkeää, että hän saa opiskella saamea, että hän saa käyttää saamea, että hän osaa saamea, ja, että kielitaidosta voi olla hyötyä tulevaisuudessa.

Oppilaan 2 vastausten perusteella voin päätellä, että hänelle kielitaito on merkityksellinen asia pelkästään kielen itseisarvon vuoksi mutta kielitaito on merkityksellinen myös sen kulttuurisidonnaisuuden vuoksi. Selvästi oppilas 2 pitää saamen kielen kielitaitoa merkityksellisenä osana elämäänsä, haluaa opiskella saamen kieltä, kehittää saamen kielen kielitaitoaan, käyttää saamen kieltä ja viedä sitä eteenpäin tuleville polville. Koen, että hänellä ja hänen perheellään on myönteinen asenne saamen kieltä kohtaan.

Oppilas 7

Oppilas 7 kertoo opiskelevansa saamea äidinkielenään ja onkin merkinnyt saamen ainoksi äidinkielekseen. Kotona, vanhempien kanssa, hän kertoo käyttävänsä sekä saamea että suomea, hän kokee itsensä kaksi- tai monikieliseksi. Oppilas 7 pitää saamen kielen opiskelusta, vaikka kokee saamen kielen opiskelun toisinaan myös vaikeaksi. Oppilaan 7 mielestä saamen kielen opiskelua ei tueta tarpeeksi, muttei osaa perustella vastaustaan. Oppilas 7 arvioi saamen kielen taitonsa puhumisen, lukemisen ja kirjoittamisen saralla sujuvaksi ja osittain erinomaiseksi. Oppilas 7 kertoo käyttävänsä saamen kieltä mielestään tarpeeksi ja on tyytyväinen saamen kielen käyttöönsä. Oppilas 7 kertoo käyttävänsä saamen kieltä aina kotona sekä sukulaisten luona, silloin tällöin hän käyttää saamen kieltä oppitunneilla sekä käsitöitä tehdessään, ja muutaman kerran viikossa hän käyttää saamen kieltä nettikeskusteluissa. Oppilas 7 on merkinnyt saamen kielen oppitunnit tärkeimmäksi kielenkäyttötilanteeksi, toiseksi tärkeimmäksi kodin ja kolmanneksi tärkeimmäksi sukulaisten luona käydessään. Oppilas 7 kokee, että häntä kannustetaan käyttämään saamen

kieltä, hänelle onkin tärkeää osata saamen kieltä, koska se on hänen äidinkieltensä, se on osa hänen kulttuuriaan, se on kielitaito, koska sukulaiset puhuvat, on hienoa osata saamen kieltä sekä se helpottaa kommunikoidaan muiden saamen kielen puhujien kanssa. Oppilas 7 kertoo lukevansa, kuuntelevansa tai kirjoittavansa saamen kielellä silloin tällöin ja muutaman kerran viikossa hän kertoo kuuntelevansa saamenkielistä musiikkia. Oppilaalle 7 on tärkeää osata, opiskella ja käyttää saamen kieltä myös tulevaisuudessa ja aikoo niin tehdäkin. Saamen kielen kielitaidosta oppilas 7 ei kuitenkaan koe olevan hänelle hyötyä tulevaisuudessa.

Oppilaan 7 vastausten perusteella voin päätellä, että saamen kielen kielitaidolla on neutraali merkitys hänen elämässään mutta asenne kieltä kohtaan hänellä ja hänen perheellään on myönteinen. Saamen kieli on merkityksellinen oppilaalle 7 äidinkielen asemassa, saamen kieli on osa hänen arkeaan.

Oppilas 8

Oppilas 8 oli merkinnyt äidinkieliikseen sekä suomen että norjan kielen ja hän opiskelee saamea vieraana kielenään. Kotona oppilas 8 puhuu kaikkien perheenjäsentien kanssa joko suomea tai norjaa ja hän kokee itsensä kaksi- tai monikieliseksi. Oppilas 8 ei osaa kertoa pitääkö saamen kielen opiskelusta mutta kokee saamen kielen opiskelun usein vaikeaksi, hän haluaisikin tehdä saamen kielen oppitunneilla jotain kivaa, voisi leikkiä jotain hauskaa tai pelata jotain. Oppilas 8 arvioi oman saamen kielen kielitaitonsa puhumisen, lukemisen ja kirjoittamisen saralla hyväksi. Oppilas 8 kertoo käyttävänsä saamen kieltä vain silloin tällöin oppitunneilla ja onkin merkinnyt saamen kielen oppitunnit tärkeimmäksi ja myös ainoaksi kielenkäyttötilanteekseen, kokee kuitenkin, että saamen kielen opettajat kannustavat häntä käyttämään saamen kieltä. Silloin tällöin oppilas 8 kertoo kuuntelevansa saamenkielistä musiikkia. Tärkeintä oppilaalle 8 kuitenkin saamen kielen kielitaidossa on itse kielitaito, kokee sen helpottavan asiointia Suomessa, hän pitää kielen opiskelusta, sekä saamen kielen kielitaito voi helpottaa opiskelupaikan tai työpaikan

saantia. Saamen kielen opiskeluun, käyttöön ja tärkeyteen tulevaisuutta ajatellen oppilas 8 ei osaa sanoa mitään.

Oppilaan 8 vastausten perusteella voin todeta, että hänelle saamen kieli on merkityksellinen vain oppiaineena. Koska oppilas 8 kokee useimmiten saamen kielen opiskelun vaikeaksi, voin olettaa, ettei se ainakaan kannusta häntä jatkamaan saamen kielen opiskelua tulevaisuudessa. Hurja toiveeni olisi, että aikuistuessaan oppilas 8 innostuisi jälleen saamen kielen opiskelusta, koska näkee saamen kielen kielitaidolla olevan kuitenkin arvoa opiskelupaikkaa tai työpaikkaa hankkiessa.

Oppilas 12

Oppilas 12 opiskelee saamea vieraana kielenään ja on kuitenkin merkinnyt sekä saamen että suomen äidinkieliikseen, oppilas 12 kokee itsensä kaksi- tai monikieliseksi. Oppilaan 12 kotona puhutaan sekä saamea että suomea, äidin kanssa kuitenkin ainoastaan suomea. Oppilas 12 pitää saamen kielen opiskelusta, vaikka ajoittain kokee saamen kielen opiskelun vaikeaksi. Oppilas 12 arvioi saamen kielen puhumisen, lukemisen ja kirjoittamisen taitonsa kuitenkin sujuvaksi ja osittain myös erinomaiseksi. Pääsääntöisesti oppilas 12 käyttää kieltä vähintään kerran kuukaudessa useissa eri kielenkäyttötilanteissa, poissulkien kavereiden kanssa vapaa-ajalla, terveydenhoitajalla/lääkärissä/hammaslääkärissä tai sosiaalisessa mediassa. Sukulaisten luona oppilas 12 kertoo käyttävänsä saamen kieltä aina, tämän kielenkäyttötilanteen hän on merkinnytkin tärkeimmäksi kielenkäyttötilanteeksi yhdessä saamen kielen oppituntien kanssa. Oppilas 12 kokee saamen kielen kielitaidon tärkeäksi, koska se on osa hänen kulttuuria, se on kielitaito, sukulaiset puhuvat, se voi helpottaa asiointia sekä Suomessa kuin naapurivaltioissa, on hienoa osata saamen kieltä, hän pitää kielten opiskelusta, kielitaito voi helpottaa opiskelupaikan saantia sekä kielitaito auttaa kommunikoimaan muiden saamen kielen puhujien kanssa. Oppilas 12 on ylpeä itsestään, kun hän osaa saamen kieltä ja tulevaisuutta ajatellen hän kokee, että on tärkeää opiskella, osata ja käyttää saamen kieltä, sekä kokee, että saamen kielen kielitaidosta voi olla hyötyä hänelle tulevaisuudessa.

Oppilaan 12 vastausten perusteella voin päätellä, että saamen kieli on merkityksellinen osa oppilaan 12 elämää, sillä on hänelle vahva kulttuurisidonnainen merkitys. Saamen kielen kielitaito on oppilaalle 12 merkityksellinen myös tulevaisuutta ajatellen kommunikoinninvälineenä niin rajojen sisällä kuin yli, sekä saamen kielen kielitaidolla on tulevaisuudessa varmasti suuri merkitys hänen elämässään perhettä ja elinkeinoa ajatellen.

Oppilas 13

Oppilas 13 opiskelee saamea vieraana kielenään ja hänen äidinkieltensä on suomi. Oppilas 13 käyttää kotona ainoastaan suomen kieltä, eikä koe itseään kaksi- tai monikieliseksi. Oppilas 13 ei osaa sanoa pitääkö hän saamen kielen opiskelusta mutta kokee saamen kielen opiskelun toisinaan helpoksi ja toisinaan vaikeaksi. Oppilas 13 kaipaisi kielenkäyttötilanteita, joissa saamen kieltä pääsisi käyttämään, ...voisi puhua sitä jonkun kanssa, hän onkin merkinnyt, ettei käytä saamen kieltä koskaan missään tilanteissa, paitsi oppitunneilla muutaman kerran viikossa sekä silloin tällöin naapuri valtioissa asioidessa, eikä hän lue, kuuntele tai kirjoita saamen kielellä koskaan, ainoastaan muutaman kerran viikossa lukee kirjoja. Oppilas 13 arvioi kuitenkin saamen kielen kielitaitonsa puhumisen, lukemisen ja kirjoittamisen saralla hyväksi ja osittain jopa sujuvaksi. Hänelle ei ole tärkeää, että hän osaa saamen kieltä ja kokeekin, että kaverit eivät edes kannusta käyttämään saamen kieltä. Ainoana tärkeänä asiana hän näkee kielitaidon helpottavan mahdollisesti opiskelupaikan saantia. Oppilas 13 ei ole ylpeä kielitaidostaan eikä halua opiskella tulevaisuudessa saamen kieltä. Oppilas 13 ei koe tarvitsevansa saamen kieltä tulevaisuudessa, ei koe siitä olevan hänelle hyötyä eikä halua edistää saamen kielen tilannetta tulevaisuudessa.

Oppilaan 13 vastausten perusteella voin päätellä, että saamen kieli on täysin merkityksettömän osa hänen elämäänsä, hän ei ole sidoksissa kieleen millään tavalla eikä halua jatkaa saamen kielen opiskelua missään vaiheessa tulevaisuudessa. Seikat, jotka tähän ovat johdaneet, eivät selviä vastausten perusteella.

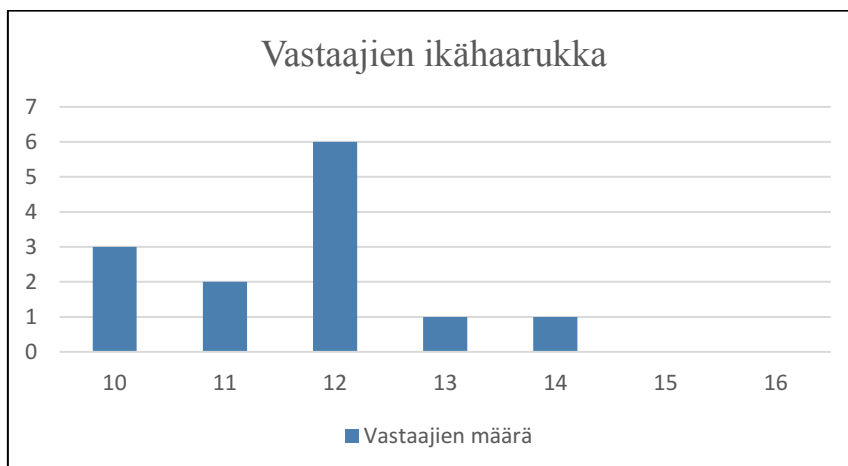
4. TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimuksellani pyrin selvittämään saamen kielen merkitystä 10-16-vuotiaille saamea opiskeleville nuorille Enontekiöllä. Tutkimuskysymystäni lähdin avaamaan esittelemällä aluksi aineistostani nousseita teemoja saamen kielen opiskeluun, käyttöön ja tärkeyteen liittyen., tutkimuskysymykselleni asettamieni alakysymyksien kautta, jonka jälkeen koan vastaukset saamen kielen merkityksestä johtopäätöksissä.

4.1. Vastaajien taustoja

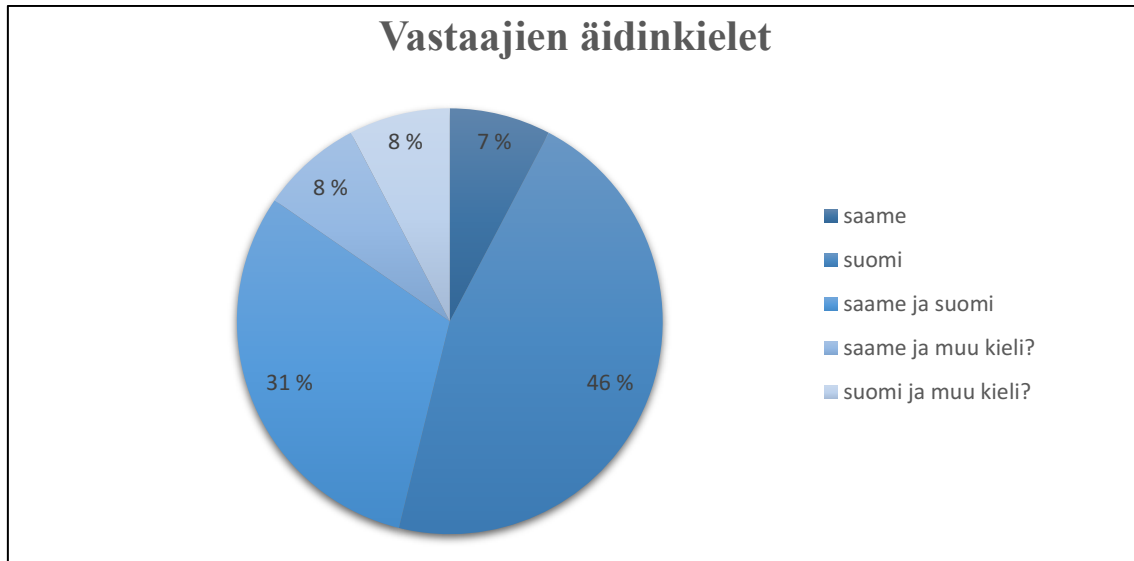
Vastaajista seitsemän oli tyttöjä ja kuusi oli poikia. Vastaajien ikähaarukka sijoittui nuorempaan päähän vastaajakuntaani, 15-16-vuotiaita nuoria ei vastannut kyselyyni ollenkaan. Tiedostan 15-16-vuotiaiden nuorten vastaamatta jättämisen eräänlaisena kieliasenteena, tutkimuksellani ei ole merkitystä oppilaiden opiskeluun, jolloin he eivät näe tutkimukseni hyödyllisyyttä heidän arkeensa, ja päättävät näin olla vastaamatta, taustalla voi olla myös kodin tai jopa kaveripiirin vaikutus.

Taulukko 1 Vastaajien ikähaarukka

Yhden vastaajan äidinkieli oli ainoastaan saame. Neljän vastaajan äidinkieliä olivat sekä saame että suomi. Yhden vastaajan äidinkieliä olivat saame sekä jokin muu kieli. Yhden vastaajan äidinkieliä olivat suomi sekä jokin muu kieli, norja. Sekä kuuden vastaajan äidinkieli oli ainoastaan suomi.

Taulukko 2 Vastaajien äidinkielet

Vastaajista neljä opiskelee saamea äidinkielenään ja yhdeksän vieraana kielenään. Aineistoni perusteella voin kertoa, että oppilaat, jotka olivat merkinneet saamen yhdeksi äidinkieleksi tai äidinkielistään, opiskelivat saamea äidinkielenään. Kaksi vastanneista, jotka olivat merkinneet myös saamen yhdeksi äidinkielistään, opiskelivat kuitenkin saamea vieraana kielenään. Seitsemän vastanneesta, joiden äidinkieli tai toinen äidinkielistä oli suomi, opiskeli saamea vieraana kielenään.

Reilusti yli puolet vastauksista osoittavat, että kotona yleisimmin puhuttu kieli vanhempien, sisarusten, isovanhempien tai muiden perheenjäsenten, mainittu serkut tai muut sukulaiset, kanssa, on suomi. Vain noin yksi neljäsosa vastaajista puhuu kotona yleisimmin saamea. Vastausten perusteella kodeissa puhutaan myös ruotsia/norjaa sekä englantia. Vastaajista 12 kokee itsensä kaksi- tai monikieliseksi ja vain yksi vastaaja ei ole tätä

mieltä, oppilas 13. Oppilaiden vastaukset kertovat, että saamen kieltä käytetään kuitenkin niin usein kuin mahdollista.

Tutkimukseni aineiston pohjalta pystyn toteamaan, että Enontekiöllä saamea opiskelevat ainakin 10-14-vuotiaat nuoret. Saamea opiskelevat nuoret ovat sukupuolen suhteen heterogeenisesti melko tasainen joukko, poikia ja tyttöjä on melkein yhtä paljon. Nuorten äidinkielen jakauma aineistossani osoittautui suomi-äidinkielenä painoitteiseksi, hieman alle puolella saame oli äidinkieli tai yksi äidinkielistä. Pääsääntöisesti aineistoni nuoret opiskelivat saamea vieraana kielenään, tämä kertoo osaltaan saamen kielenvaihdon historiasta. Nuorten asenne saamen kieltä ja saamen kielen opiskelua kohtaan on tutkimukseni aineiston pohjalta myönteinen.

4.2. Vastaajien ajatuksia saamen kielen opiskeluun, käyttöön ja tärkeyteen liittyen

Päällimmäisenä aineistostani nousee ajatus, että saamen kielen opiskelusta pidetään, saamen kielen opiskelu koetaan tärkeänä asiana ja pääsääntöisesti oppilaat ajattelevat, että saamen kielen opiskelu on helppoa.

Oppilas 1: *Olen puhunut saamea koko ikäni joten koen sen olevan helppoa.*

Oppilas 6: *jotkut asiat ovat vaikeita useimmiten helppoja.*

Oppilas 12: *...todella tärkeä kieli.*

Opettajien ammattitaito nähtiin kielen opiskelua tukevana tekijänä. Saamen kielen opiskelua vaikeuttavana tai epämurkavoittavana tekijänä koettiin taas kieliopin hankaluus sekä toisinaan laadukkaana oppimateriaalin puutos.

Oppilas 6: *Aina ei ole saamen kielen kirjoja koulussa vaan pitää tehdä monisteita koko vuoden.*

Oppilas 11: *joskus sanoja on vaikea taivuttaa...*

Kokemukseni mutta myös muun muassa Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen tekemä *Saamen kielten oppimistulokset perusopetuksen 7.–9. vuosiluokilla 2015* -raportti kertoo samaa tarinaa oppimateriaalin vähäisyyden vaikutuksesta oppilaiden innokkuuteen ja motivoituneisuuteen kielen opiskelua kohtaan. (Huhtanen & Puukko 2016, 154.) Linkola (2014, 177-178) on tehnyt väitöskirjatutkimuksessaan myös huomion oppimateriaalien vähyyden vaikuttavan opiskelumotivaatioon.

Aineistoni vastaukset osoittavat, että jokainen vastaaja käyttää saamen kieltä useimmin oppitunneilla, mikä lienee oletettavaakin. Vastauksissa jopa toivotaan lisää oppitunteja, lisää saamen kielenkäyttötilanteita, saamen kielen opetusta kaikille oppilaille, saamen luokkien yhteistä toimintaa sekä enemmän saamenkielistä lukemista.

Oppilas 1: *Lisäämällä asioita missä käytetään saamenkieltä.*

Oppilas 3: *...että niilläki olis joku tunti kekkä ei ole valinnu saamea.*

Oppilas 6: *...lukea saamen kielisiä kirjoja.*

Oppilas 12: *...enemmän semmosta saamen luokkien yhteistä puuhaa.*

Myös kavereiden kanssa vapaa-ajalla saamen kieli nähdään tärkeäksi kielenkäyttötilanteeksi, vaikka muutamissa vastauksissa ilmenikin, ettei kavereiden koeta puuttuvan oppilaiden saamen kielen käyttöön. Rasmussenin (2013, 249) tutkimus osoittaa samanlaisen kuvan kielen käytöstä kavereiden kanssa, hänen mukaansa nuoret käyttävät kieltä yleisimmin vanhempiensa ja sukulaisten kanssa kuin kavereidensa kanssa, Rasmussenin mukaan tämä on yksi esimerkki kielenvaihdosta. Aineistostani selvisi myös, ettei kukaan vastaajista käyttänyt saamenkieltä terveydenhoitajan/lääkärin/hammaslääkärin luona tai

sosiaalisessa mediassa. Vuoden 2016 Saamebarometrin mukaan saamenkielisten kielelliset oikeudet toteutuvat erityisesti juuri sote-palveluiden osalta huonosti (ks. Pasanen 2016).

Aineistostani oppilaiden vastauksista nousi esille, etteivät kaikki oppilaat olleet tyytyväisiä saamen kielen käyttöön, vaan he haluaisivat käyttää kieltä enemmän. Muutama oppilas oli tyytyväinen tämän hetkiseen saamen kielen käyttöön mutta yksi vastaajista toteaa, ettei halua käyttää kieltä enempää.

Vahvasti aineistostani nousi esille myös saamen kielenkäyttötilanteiden tärkeys sukulaisten luona ja kotona käytettäessä nimenomaan niiden oppilaiden kodeissa, joissa saamea ylipäättään puhuttiin. Rasmussenin (2013, 248) tutkimus osoittaa myös, että vanhempien kielitaidolla on merkitys lasten kielitaidon kehitykseen. Erityisinä saamen kielen kielenkäyttötilanteina nousi aineistostani muutamissa oppilaiden vastauksissa saamen kielen käyttö käsitöitä tehdessä sekä porometsällä, kielen käytön tärkeys on siis olennaisesti heidän osallaan sidoksissa kulttuuriin. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen *tekemä Saamen kielten oppimistulokset perusopetuksen 7.–9. vuosiluokilla 2015* -raportissa todetaan, että äidinkielisillä oppilailla, joilla on yhteys saamelaisiin sukulaisiin ja saamelaiseen kulttuuriin, saivat siitä myönteistä vahvistusta saamen kielitaitoonsa. (Huhtanen & Puukko toim. 2016, 126.) Myös Nystadin (2014) tutkimus osoittaa, että saamelaisnuoret ymmärtävät saamen kielen erityisyyden ja sen sisältämän kulttuurisen tiedon. (Nystad 2014, 658.)

Oppilas 2: *puhua saamea poroaidalla...*

Aineistoni osoittaa, että nuoret hyvin harvoin lukevat, kirjoittavat tai kuuntelevat saamen kieltä tai saamen kielellä. Usea oppilas kuitenkin kertoo kuuntelevansa saamenkielistä musiikkia jopa muutamia kertoja viikossa ja kaksi oppilasta kertoo kuuntelevansa saamenkielistä musiikkia päivittäin. On erittäin mielekästä huomata, että joillekin oppilaille saamenkielisellä musiikillakin on paikkansa, musiikki on yksi osa nuorisokulttuuria, toivottavasti tulevaisuudessa myös saamelaista nuorisokulttuuria. Myös Rasmussen (2013,

251) kertoo omassa tutkimuksessaan huomion musiikin kuuntelusta, hänen mukaansa nuoret kuuntelevat saamenkielistä musiikkia yhtä paljon kuin esimerkiksi suomenkielistä. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen tekemässä *Saamen kielten oppimistulokset perusopetuksen 7.–9. vuosiluokilla 2015* -raportissa nostetaan esille myös saamenkielisen musiikin kuuntelu, raportissa kuitenkin todetaan, että saamenkielistä musiikkia kuunnellaan vain silloin tällöin. (Huhtanen & Puukko 2016, 154.)

Tutkimukseeni vastanneista oppilaista kymmenen olivat ylpeitä itsestään, koska osaavat saamen kieltä, johon voinen todeta aineistoni perusteella, että opettajat voivat vaikuttaa suurestikin oppilaiden ylpeyteen kielen osaamisesta, myönteisellä esimerkillään. Valitettavaa oli kuitenkin huomata vastauksien perusteella, että kaksi vastaajaa ei ole saamen kielen osaamisestaan ylpeitä.

Oppilas 4: ...meillä on opettajia jotka osaavat kielen hyvin ja voivat auttaa.

Selvästi yli puolista vastauksista ilmeneekin, että opettajat kannustavat oppilaitaan saamen kielen käyttöön. Myös kotiväki kannustaa nuoria käyttämään saamen kieltä, ainoastaan kavereiden ei nähdä vaikuttavan kielen käyttöön, vaikka yksi oppilaista vastaakin, että kaverit eivät kannusta häntä käyttämään saamen kieltä. Voinen todeta kannustavuuden lisäävän opiskelumotivaatiota, sillä oppilaiden vastaukset kertovat, että yhdeksän kolmestatoista oppilaasta haluaa jatkaa saamen kielen opiskelua tulevaisuudessakin.

Saamenkielisen opetuksen tavoite on kehittää oppilaiden kielellistä identiteettiä (Enontekiön kunta 2016a, 88). Erään oppilaan vastauksessa ilmenee kuitenkin realistinen mutta ikävä kuva kieliasenteista, mikä riitelee kovastikin esimerkiksi Balton (1997, 61) saamelaisen kasvatustilafilosofisen ajatuksen kanssa, lasten omasta halusta päättää ja tehdä asioita.

Oppilas 11: *meidän luokassa ei saa puhua suomea ja aina ku me puhutaan suomea niin pitää käydä ulkona hakemassa saamenkielen sanoja ja olla puhumatta suomea. Minusta se ei ole kovin mukavaa lähteä kesken tuntia ulos luokasta.*

Vastausten perusteella voin päätellä, että saamen kieli halutaan viedä eteenpäin tuleville sukupolville ja kielen edistämisen eteen halutaan tehdä töitä. Kieltä haluttiin myös opiskella tulevaisuudessa ja se mahdollisuus nähtiin tärkeänä, silti aika moni vastaaja ei osannut arvioida opiskeluaan tulevaisuudessa. Vaikka vastaajat olivat nuorimmasta päästä ikähaarukkaani, pystyivät he kuitenkin katsomaan tulevaisuuteen saamen kielen edistämisen näkökulmasta.

Oppilas 6: *Yritän puolustaa saamenkieltä.*

Oppilas 11: *...kyllä en tiää miten.*

Kokoavana huomiona nuorten ajatuksista saamen kielen opiskeluun, käyttöön ja tärkeyteen voin aineistoni pohjalta todeta, että saamen kielen opiskelusta pidetään, saamen kieltä oppilaat haluaisivat käyttää niin usein kuin mahdollista ja toivovat saamen kielenkäyttötilanteita lisää, sekä saamen kieli nähdään tärkeänä, erityisesti nyt tässä ajassa.

4.3. Kielen opiskeluun, käyttöön ja tärkeyteen vaikuttavia tekijöitä

Vastausten perusteella muutamien oppilaiden saamen kielen opiskelumotivaatioon myönteisesti vaikuttaa puhtaasti opittu kielitaito ja kielitaidon tuomat avut muun muassa opiskelupaikkaa tai työpaikkaa hakiessa. Muissakin vastauksissa ilmenee saamen kielen kielitaidon tuomat avut tulevaisuutta ajatellen, kuten oppilas 1 kirjoittaakin.

Oppilas 1: *...voi saada työpaikankin. ...opiskelupaikan...*

Myös saamen kielen kielitaito koetaan tarpeellisenä kommunikoinninvälineenä, esimerkiksi oppilas 5 vastauksista. Myös Linkola (2014, 163) esittelee samanlaisia tutkimustuloksia väitöskirjassaan, kielen tärkeydestä kommunikoinninvälineenä.

Oppilas 5: *voin puhua saamelaisten kanssa.*

Kaikki vastaajat ovat arvioineet osaavansa vähintäänkin vähän saamen kieltä ja suuri osa vastaajista arvioi osaavansa saamen kieltä hyvin tai jopa sujuvasti. Muutama oppilas arvioi osaavansa saamea erinomaisesti. Kirjoittamisen arvio on vastausten perusteella matalin, yksikään ei arvioi kirjoittamisen taitoaan erinomaiseksi. Oppilaan positiivinen kuva omista taidoistaan ylläpitää ja lisää opiskelumotivaatiota (YLE 2016). Ja niin kuin Baker (1992) teoksessaan myös esittelee, kielitaidolla on yhteys kieliasenteisiin (Baker 1992, 50). Myös Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen tekemän *Saamen kielten oppimistulokset perusopetuksen 7.–9. vuosiluokilla 2015* -raportin mukaan äidinkielisten oppilaiden ajatukset omasta saamen kielen osaamisestaan vaikuttivat myönteisimmin oppimistulosten arvioinnissa menestymiseen. (Huhtanen & Puukko toim. 2016, 121.) Rasmusseinin (2013, 246) tutkimuksesta käy ilmi, että saamen kielen taito vahvistaa saamelaisidentiteettiä, mitä parempi kielitaito, sitä vahvempi saamelaisidentiteetti.

Aineistoni perusteella voin todeta, että muiden ihmisten kannustus saamen kielen opiskeluun ja käyttöön vaikuttaa oppilaiden opiskeluuntoon, oppilaista 12 oli vastannut, että kottiväki tai saamen kielen opettajat kannustavat käyttämään saamen kieltä. Puolet vastaajista ovat myös sitä mieltä, että saamen kielen opiskelua tuetaan tarpeeksi, esimerkkejä vastaajat eivät valitettavasti olleet osanneet antaa. Vaikka saamen kieltä oppilaiden vastausten perusteella käytetään myös kavereiden kanssa, voin tulkita vastauksista kuitenkin, etteivät kaverit yleensä puutu muiden saamen kielen käyttöön.

Vastaajista kymmenen kertoo pitävänsä saamen kielen opiskelusta, eikä yksikään ollut vastannut, ettei pitäisi saamen kielen opiskelusta. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen tekemässä *Saamen kielten oppimistulokset perusopetuksen 7.–9. vuosiluokilla 2015* -raportista voin lukea kuitenkin päinvastaisen tuloksen, saamea vieraana kielenä lukevat oppilaat, eivät pääsääntöisesti pitäneet saamen kielestä oppiaineena. (Huhtanen & Puukko 2016, 139.) Ja vaikka oppivelvollisuuden laajetessa 1920-luvulla pakonomaisin keinon myös saamelaislasten piiriin, ei nykypäivänä enää olettavasti ketään nuorta pakoteta esimerkiksi opiskelemaan saamen kieltä, ja tiedän kokemuksestani, että opettajan positiivinen asenne, iloisuus ja mielenkiinnon herättävä opetus, vaikuttavat selkeästi myönteisesti oppilaiden opiskelumotivaatioon. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen tekemä *Saamen kielten oppimistulokset perusopetuksen 7.–9. vuosiluokilla 2015* -raportti osoittaa, että koulussa erittäin hyvin viihtyvät äidinkielliset oppilaat saavuttivat kuitenkin parhaimmat oppimistulokset arvioinnissa. (Huhtanen & Puukko toim. 2016, 121.)

Seikka, että saamen kieli nähdään tärkeäksi, hienoksi ja hyödylliseksi kieleksi, vaikuttaa oppilaiden haluun opiskella ja käyttää saamen kieltä nyt ja tulevaisuudessa, niin kuin alla olevista oppilaiden vähäsanaisista vastauksista olen pystynyt tulkitsemaan.

Oppilas 1: *Joo tietenkkin.*

Oppilas 6: *Se on tärkeä taito.*

Oppilas 9: *Koska se on tärkeä kieli.*

Se, että oppilas näkee jonkin oppiaineen hyödyllisyyden arkielämäänsä, varmasti myös auttaa ponnistelemaan sen oppiaineen eteen. Kokemuksestani voin todeta, että olisi todella tärkeää opiskeluinnon ja -motivaation säilyttämiseksi, erityisesti saamen kielen uhanalaisuuden vuoksi Enontekiön kunnassa, panostaa saamen luokkien viihtyvyyteen sekä luoda tilanteita, joissa kieltä pääsisi käyttämään. Puolet vastaajista olivatkin sitä mieltä, ettei saamen kieli näy tai kuulu tarpeeksi koulussaan. Oppilaiden vastausten pe-

rusteella näkyvyyttä ja kuuluvuutta myös toivottiin, jotta katkaistaisiin oppilaan 11 mainitsema kieliasenne kouluuyhteisössä niin oppilaiden kuin opettajienkin keskuudessa. Elämme suomalaisessa yhteiskunnassa, mutta saamen kielen arvostuksen ja kehityksen kannalta on erittäin tärkeää luoda kouluissa myönteinen ilmapiiri saamen kieltä kohtaan. Rasmussen (2013, 250) on tehnyt samankaltaisen huomion Suomen kouluissa, suomen kieli vaikuttaa vahvasti kielenvaihtoon nuorilla, tilanne Norjan saamelaiskoulussa on aivan päinvastainen, saamen kieli kuuluu ja näkyy erittäin vahvasti kouluympäristössä, norjan kieltä käytetään vain harvoin.

Oppilas 1: *Lisäämällä asioita missä käytetään saamenkieltä.*

Oppilas 6: *Voisi yrittää sisustaa luokkia enemmän saamelaisiksi... lisätä esim. julisteilla.*

Oppilas 11: *koulussa valitettavasti puhutaan enemmän suomea.*

Kokemukseni kautta voin todeta, että kaikki toimet saamen kielen opetuksen eteen eivät ole ainoastaan saamelaisopettajien tehtävissä, vaan siihen vaikuttavat useat tahot, muun muassa Saamelaiskäräjät vastaavat oppimateriaalien tuottamisesta, kunnat rahoittavat opetustilat sekä opetustilojen materiaalit. Saamelaisopettajat tekevät paljon opetusmateriaali työtä itse omalla ajallaan, jotta oppitunnit ja opetustilat olisivat mahdollisimman viihtyisiä ja, että jokainen oppilas oppisi saamen kieltä.

Tulkittavissa on aineistoni perusteella, että oppilas joka lukee saamen kieltä joko äidin-kielenään tai vieraana kielenään, on jollakin tavalla sidoksissa saamen kieleen. Voin tulkita, että sidonnaisuus saamen kieleen vaikuttaa saamen kielen opiskeluun, käyttöön ja tärkeyteen. Rasmussenin (2013, 247) tutkimus tukee näkemystäni, hänen mukaansa oppilaat, joilla ei ole minkäänlaista sidonnaisuutta saamen kieleen eivät usko käyttävänsä

saamen kieltä tulevaisuudessa, kun taas oppilaat, joilla on myönteinen yhteys saamen kieleen, uskovat käyttävänsä kieltä tulevaisuudessa enemmän. Kuitenkin vastaajistani viiden oppilaan kodeissa puhutaan ainoastaan suomea, herääkin mielenkiinto, mikä saa tällaiset nuoret opiskelemaan kuitenkin myös saamen kieltä, se ei aineistostani valitettavasti selviä. Todeta voin aineistoni perusteella, että muiden ihmisten kannustaminen saamen kielen opiskeluun ja käyttöön vaikuttaa myönteisesti oppilaiden kieliasteisiin. Myös kielitaidon tuoma hyödyllisyys vaikuttaa saamen kielen opiskelun ja käytön merkitykseen.

4.4. Tutkimukseni johtopäätöksiä saamen kielen merkityksestä

Aineistoni pohjalta voin yksiselitteisesti todeta, että saamen kielen vahvin merkitys saamea opiskeleville nuorille Enontekiöllä, on saamen kielen tuoma kaksi- tai monikielisyyden kokemus. Myös Nystadin (2014, 658) tutkimuksessa, nuoret olivat erittäin ylpeitä etnisestä taustastaan, eivätkä piilotelleet totuutta heidän kaksikielisyydestään. Melkein yhtä vahvana saamen kielen merkityksenä voin nostaa aineistostani kielitaidon suoman mahdollisuuden kommunikointiin, niin rajojen yli kuin sisällä, toisten saamen kieltä puhuvien kanssa.

Oppilas 1: *...pystyn kieleni avulla kommunikoimaan monenkin henkilön kanssa.*

Oppilas 2: *...voin puhua Norjan saamelaisten kanssa yhteistä kieltä.*

Oppilas 5: *...saamea puhuvan kans jutella.*

Koen aineistoni pohjalta, että saamen kielen tärkeimmäksi merkitykseksi saamea opiskeleville nuorille nousi saamen kieli äidinkielenä. Äidinkieli on kuitenkin kieli, jonka nuoret ovat oletettavasti oppineet syntymästään saakka, toisilla se on vahvasti käytössä arjessa, toisilla se voi olla heikommassa asemassa. Saame äidinkielenä kulkee mielestäni käsi kädessä saamelaiskulttuurin kanssa, jonka koen aineistoni pohjalta toiseksi tärkeimmäksi

merkitykseksi saamea opiskeleville nuorille, poroelinkeino ja käsityöt erikseen mainituina. Saamen kieli on yksi maailman vähemmistökielistä, jolloin sillä tulisi olla aivan erityinen asema.

Oppilas 11: se on tosi tärkeä kieli ja vieläpä vähemmistö...

Saamen kielen oppitunteilla, aineistoni pohjalta, näen konkreettisen merkityksen saamea opiskeleville nuorille Enontekiöllä. Saamen kieltä käytetään yleisimmin oppitunneilla ja saamen kielen oppitunnit nähdään tärkeimmiksi saamen kielenkäyttötilanteiksi. Vuoden 2016 Saamebarometrin mukaan koulun ja päivähoiton palveluihin oltiinkin tyytyväisiä (Pasanen 2016, 35).

Aineistostani nousee myös ilmi, että saamen kielitaito nähdään tärkeäksi asiaksi osata myös tulevaisuudessa, kieltä halutaan tulevaisuudessakin myös opiskella, vaikka aineistoni oppilaiden nuoren iän tuoma tulevaisuuden ajattelu onkin hieman horjuvaa. Ja vaikka tulevaisuutta ei niin osata vielä ajatella, antoivat muutamat oppilaat ymmärtää, että haluavat viedä saamen kieltä eteenpäin myös tuleville sukupolville. Linkola (2014, 164-167) on tehnyt vastaavanlaisen päätelmän väitöskirjatutkimuksessaan Saamelaisen koulun kielimaisema, että kieli halutaan säilyttää ja viedä eteenpäin.

Emotionaalisesti saamen kielen merkitys saamea opiskeleville nuorille lukemani perusteella on kotona ja perheessä käytetyn saamen kielen merkitys. Vanhemmat käyttävät, sisarukset käyttävät, isovanhemmat, serkut ja kaveritkin käyttävät saamen kieltä. Baker (1992) toteaa teoksessaan, että kieliasenteilla, kielen merkityksien synnyllä, voi olla yhteys kodin kieliasenteisiin (Baker 1992, 109).

Saamen kielen kielitaidon merkitys koetaan myös arkea helpottavana tekijänä. Kielitaidon koetaan helpottavan asiointia naapurivaltioissa tai Suomessa. Saamen kielen kielitaidon nähdään helpottavan myös opiskelupaikkaa tai työpaikkaa hakiessa. Onkin helpottavaa myös lukea, että nuoret haluavat mahdollisesti käyttää saamen kieltä tulevaisuudessa työpaikallaan, mikä todennäköisimmin sitoo heitä saamelaisalueelle töitä tekemään.

Oppilas 2: ...kielitaito on jokaisen ihmisen etu.

Koen, että saamen kielen säilyvyyden ja elinvoimaisuuden kannalta myönteinen kieli-
asenne, niin yksilön kuin yhteiskunnankin tasolla, parantaa saamen kielen asemaa. Kasvattajien myönteinen kieli-
asenne osoittaa lapsille ja nuorille kielen arvoa, he uskaltavat käyttää kieltä kun heitä rohkaistaan. Vanhempien kuin myös muiden aikuisten saamen kielen käyttö lienee myös merkittävässä asemassa saamen kielen käytön lisäämiseksi. Myönteisellä esimerkillämme voimme parantaa kielen asemaa yhteiskunnassamme, vanhemmilla lienee suuri merkitys myönteisen kieli-
asenteen kehittymiselle ja kielen eteenpäin viemiselle tulevaisuudessakin.

5. POHDINTA

Tutkimukseni aiheen valintaan vaikutti olennaisesti oma mielenkiintoni ja asemani saamenkielisenä luokanopettajana. Tein tietoisia valintoja objektiivisuuteni säilyttämiseksi erityisesti aineistonkeruutavan valinnalla. Kyselylomakkeen kysymysten valintaa pyrin muotoilemaan aiempien tutkimusten lomakkeista ja haastattelupohjista ammentaen ja näin välttämään henkilökohtaiset intressini kysymyksien asettelussa, eli pyrin katsomaan aihetta kauempaa kokonaisuutena. Myös päätökseni olla kysymättä liian henkilökohtaisia ja syvällisiä asioita, säilytti objektiivisuuttani. Suunnitelmallisuuteni aineiston keruumenetelmässä sekä kyselyn toteuttamistavassa lisäävät tutkimukseni luotettavuutta, tutkimus olisi näillä tiedoilla toistettavissa samankaltaiselle ryhmälle. Tutkimusmenetelmän luotettavuutta Tuomen & Sarajärven (2002, 133) teoksen mukaan arvioidaan tutkimuksen

pätevyyden eli onko tutkittu sitä mitä on luvattu ja tutkimustulosten toistettavuuden tai johdonmukaisuuden, käsittein. Omassa työssäni olin tutkimusmenetelmäksi valinnut laadullisen kyselylomaketutkimuksen, jonka olen toteuttanut. Kyselylomakkeen laadinta oli tarkkaa ja osittain myös haastavaa, mutta tutkimukseni osalta voin todeta, että kyselylomaketutkimus sujui hyvin ja sain tuotettua pätevää aineistoa, toki aina parannettavaa löytyy.

Olin asettanut tutkimukselleni kolme selkeää tavoitetta, saada nuorten ääni kuuluviin, saada aikaan uutta tietoa kielen merkityksestä saamea opiskeleville nuorille Enontekiöllä sekä saada aikaan keskustelua. Annoin kaikille vastaajakuntaani kuuluville nuorille mahdollisuuden osallistua tutkimukseeni, pyrin järjestämään koulun kanssa yhteistyössä tutkimukseni kyselyyn vastaamisen mahdollisimman jouhevasti koulutyötä suuremmin häiritsemättä, olin itse aktiivinen toimija opettajien kanssa sopiessani tutkimukseni toteuttamisen ajankohtaa sekä lähestyin muutamia vanhempia myös vielä henkilökohtaisesti, saadakseni kaikki halukkaat nuoret mukaan tutkimukseeni. Koen, että vastausprosentti tutkimuksessani jäi hieman alhaiseksi, olisin toivonut noin 20 vastausta. Tiedostan asemani yhteisön ulkopuolisenakin jäsenenä, tiedostan yhteiskunnallisen keskustelun merkityksen asemaani yhteisön ulkopuolisenä tutkijana, silti toivoin prosessini alussa, että nuoret ja heidän vanhempansa näkisivät tutkimukseni yhteiskunnallisen merkityksen ja haluaisivat olla mukana tuottamassa uutta tietoa oman yhteisönsä hyödyksi. Keskustelu saamen kielen käytöstä ja sen opiskelusta on ollut erittäin kiivasta, eikä aina puhuta saamen kielen opiskelleista ihmisistä hyvällä, saatikka kielen opiskelleista ei-saamelaisista saamelaisopettajista. Tarkoitukseni kuitenkin oli tuottaa tietoa yhteisön hyväksi, ei viedä tai väärinkäyttää tutkimukseni tuloksia yhteisöä vastaan, niin kuin esimerkiksi Lappologien koe-taan tehneen. Koen asemani vaikuttaneen alhaiseen vastausprosenttiin tutkimuksessani, silti olen iloinen ja kiitollinen kaikille osallistuneille nuorille ja todella toivon, että tutkimukseni tulokset ovat eduksi saamelaisyhteisölle.

Tutkimukseni toisen tavoitteen saavutin rehdisti töitä sen eteen tehden. Kunnioitin tehtävääni tutkijana, kunnioitin tutkimukseni asiantuntijoita, luotin aineistooni ja sen laadullis-

suuteen ja vaikka muutama vastaus olikin kovin vähäsanainen, perehdyin vastauksiin yksitellen ja kokonaisuutena, kaikki mahdolliset näkökulmat huomioiden. Käsittelin aineistoani luotettavasti, kaikkien vastaajien anonymiteetin säilyttäen. Kaiken sen työn tuloksena olen saanut aikaiseksi mielestäni hyvän tutkimuksen, tulokset puhuvat puolestaan. Tutkimukseni tuotti selkeitä vastauksia tutkimuskysymykseeni, joten tunnen tuottavani myös uutta tietoa yhteisölle sekä yhteiskunnalle. Kaksikielisen varhaiskasvatuksen ja opetuksen tarpeita kartoitetaan, tutkimukseni osoittaa sille selkeän tarpeen yhteisön kieliasenteiden säilyttämiseksi ja muuttamiseksi myönteisempään suuntaan sekä kielen arvostuksen nostamiselle. Ja koska olen luonut tutkimuksellani uutta tietoa, toivon sen herättävän keskustelua kodeissa, kouluissa, aikuisten ja nuorten kesken ja ennen kaikkea poliittisten päättäjien keskuudessa. Tutkimukseni antaa mahdollisuuden tutustua yhteen yhteiskunnalliseen vaikuttamisen muotoon, se opettaa vastuunottamista ja -kantamista, osallistumista yhteiskunnallisesti merkittävään tutkimukseen sekä antaa osviittaa tutkimuksen eettisistä periaatteista.

Tutkimukseni tuloksia tarkasteltuani, voin todeta tutkimukseni saavuttaneen laadullisen nuorisotutkimuksen aseman saamentutkimukseen pohjautuen. Laadullisen tutkimuksen yksi piirteistä on tutkittavan ilmiön ymmärtäminen, tulokseni osoittavat, että olen ymmärtänyt tutkimukselleni asettamat tutkimuskysymykset ja olen osannut ymmärrettävästi tulkita aineistoani, tuottaen tutkimuskysymyksilleni selkeitä ja kattavia vastauksia aineistoni pohjalta. Nuorisotutkimuksen aseman tutkimukseni saavutti vastaajakuntani perusteella. Selkeä rajaukseni vastaajakunnassani takasi nuorisotutkimuksen saavutettavuuden. Voin myös ylpäydellä todeta, saavuttaneeni saamentutkimuksen aseman, minulla on jo ammattini puolesta tietämys saamen kielestä Enontekiön kunnassa, tietämystä saamelaiskulttuurista, tietämystä yhteisömme kieliasenteista, nämä asiat olennaisesti vaikuttivat tutkimukseni aiheen valintaan. Halusin lähestyä tutkimuksellani itselleni merkityksellistä aihetta, mutta myös yhteisölle merkityksellistä aihetta. Pyrin tutkimuksellani kunnioittamaan saamen kieltä ja sen asemaa yhteiskunnassamme. Vaikka, niin kuin aiemmin jo kirjoitin, vastausprosenttini kyselylomakkeeseeni jäi hieman alhaiseksi, koin aineistoni riittävän laadullisen tutkimuksen tuloksiin ja niiden säilyttävän niiden pätevyuden.

Vaikka aineistonkeruumenetelmäni ei ollut yleisimmin laadullisessa tutkimuksessa käytettävä menetelmä, päädyin tähän tapaan oman objektiivisuuteni säilyttämiseksi tutkimusprosessini ajan. Tiedän, ettei kyselylomake ole varmin tapa kerätä vastaajien ajatuksia, siksi kyselylomakkeen laadinnassa tuli olla tarkka ja huolellinen. Hyvien neuvojen avulla sain laadittua kuitenkin pätevän kyselylomakkeen, jolla sain kerättyä hyvän aineiston. Aina silti ei voi onnistua ja parantamisen varaa löytyy. Aineiston analyysin jälkeen huomion kahden kysymyksen toimimattomuudesta kyselylomakkeellani. Kysymys 10 oli aseteltu väärin ja pystyin tulkitsemaan vastauksien tai paremminkin vastaamatta jättämisen perusteella, että oppilaat olivat kokeneet kysymyksen vaikeaksi. Ja kysymyksessä 16. olin käyttänyt teknisesti vääränlaista vastausvaihtoehtoa, onneksi oppilaat olivat lukeneet kysymyksen tarkoin ja vastanneet kysymykseen johdonmukaisesti ja oikein. Jos tutkimustani olisi ollut tarve viedä eteenpäin ja syventää saadakseni vielä tarkempia ja syvällisempiä vastauksia, olisi joidenkin oppilaiden haastattelu ollut järkevää. Tuomi & Sarajärvi (2002, 77) kritisoivat kyselylomaketutkimuksen luotettavuutta laadullisen tutkimuksen menetelmänä, mutta puolueettomuuden kannalta menetelmä sopi tutkimukselleni parhaiten. Aineistoa läpikäydessäni ja kyselylomakevastauksia lukiessani, jossain vaiheessa huomasin aineiston toistavan itseään. Vaikka jokainen vastaus on oppilaan oma henkilökohtainen näkemys aiheesta, pystyin toteamaan tutkimusmenetelmäni luotettavuuden kannalta, että aineistoni kyllääntyi. Koin, ettei tutkimukseni vaadi jatkoa. Tuomi & Sarajärvi (2002, 89) kuvaavatkin kyllääntymistä tilanteena, jossa aineisto toistaa itseään, näin käy ilmiötä tutkittaessa, jossa osallisena ovat ihmiset. Kun aineisto kyllääntyy, tiedonantajat tuottavat aina uudestaan samaa tietoa.

Vaikka alun perin olin ajatellut, että sähköinen kyselylomake on nopea ja helposti toteutettavissa oleva aineistonkeruu muoto, olin väärässä. Monenlaiset vaiheet ennen varsinaista aineistonkeruuta eli kyselyyn vastaamista, veivät yllättävän paljon aikaa. Mutta tässäkin pätee vanha suomalainen sananlasku *Hyvin suunniteltu, on puoliksi tehty*, olin valmistautunut järjestelemään kyselyn vastaamisaikoja koulujen lukujärjestysten pohjalta, olin tarkistanut tietokonehuokkien vapaita aikoja, olin ladannut etenemisohjeen ja lyhennetyn linkin tietokoneeni työpöydälle yhden klikkauksen päähän, olin miettinyt mitä sanon oppilaille kyselyyn vastaamisen jälkeen, ja olin jopa varannut lapselleni hoitajan mahdolliselle viikolle, jolloin kouluille menisin käymään.

Kuokkanen nostaa esille saamentutkimusta käsittelevässä kirjassaan huomion saamentutkimuksen objektiivisuudesta. Kuokkasen mukaan alkuperäiskansatiedon näkökulma menee paljon pidemmälle kuin vain objektiiviseen mittaamiseen. Alkuperäiskansatieto ottaa ensisijaisesti huomioon yksilöiden suorat kokemukset, yhteenkuuluvuuden, asioiden väliset suhteet sekä holismin. Alkuperäiskansatiedon pääpaino on asioiden merkityksissä ja ymmärryksessä. Niin kuin myös Eskola & Suoranta (1998, 17-18) esittävät omassa teoksessaan, niin myös Kuokkanen (2009, 193) esittää tiedon objektiivisuuden nousevan tutkijan subjektiivisuudesta, jossa subjektiivisen kokemuksen perustana on henkilökohtaisuus. Kuokkanen (2009, 204) esittää myös teoksessaan äärimmäisen näkemyksen tutkijan objektiivisuudesta, jossa tutkijan omat henkilökohtaiset näkemykset ja mielenkiinnonkohteet eivät saa vaikuttaa tutkimuksen tuloksiin. Ja tämän näkemyksen kautta myös saamelaistutkijoita on kritisoitu, heidän liian läheistä otettaan tutkimuskohteeseen. Koen, että itse tutkijana olen jossain äärimmäisen objektiivisuuden ja löyhemmän subjektiivisuuden välillä. Kuokkanen (2009, 207) esittää myös saamentutkimukselle ominaisemman näkemyksen tutkijan objektiivisuudesta, jossa tutkija näkee ja tiedostaa omat rajoitteensa tutkijana ja osaa huomioida nämä työssään. Kuokkasen mukaan tutkijan tulee ymmärtää oma puutteellisuutensa, jolloin tutkija pystyy paremmin pitämään näkemyksensä avoimina.

Tuomi & Sarajärvi (2002, 133) nostavat teoksessaan esille laadullisen tutkimuksen objektiivisuuden ongelman, jossa he nostavat keskusteluun tutkimuksessa tehtyjen havaintojen luotettavuuden ja niiden puolueettomuuden. Puolueettomuuden ajatusta he avaavat tutkijan aseman arvioinnilla, vaikuttaako tutkijan asema tutkittavan kuulemiseen ja ymmärtämiseen, eli vaikuttaako tutkijan asema, sukupuoli, ikä, uskonto, poliittinen asenne jne. hänen havaintoihin tutkittavasta. Laadullisessa tutkimuksessa näin usein myös voi käydä. Itse pyrin lisäämään puolueettomuuttani aineistonkeruumenetelmän avulla, en tarvitse kohdata vastaajia suoraan vaan pyrin saamaan heidän ajatukset välittymään kyselylomakkeeni kautta. Aineiston analyysissä puolueettomuuttani pyrin myös tukemaan teoriaohjaavan sisällön analyysin kautta, jossa tosiasioita ei voi sivuuttaa.

...kielitaito on jokaisen ihmisen etu. (oppilas 2)

Tämä lause aineistostani kuvastaa mielestäni omaa kuin tutkimukseksi nuorien ajatusmaailmaa hyvin. Saamen kielen kielitaito on rikkaus, jonka itse olen aikuisiällä hankkinut. Se kielitaito toi tullessaan myös niin paljon muuta, tietoa, taitoja, ajatusmaailmoja, ystäviä, rikkautta, rakkautta, ristiriitoja ja asioita, joiden olemassaolosta en aiemmin ollut edes tietoinen. Olen onnekas, olen iloinen ja todella toivon, että jokainen tuon kielitaidon omaava arvostaa sitä ja vie sen tuleville sukupolville ja arvostaa myös meitä kielenoppi-neita voimavarana. Tutkimukseni nuoret kokevat kielitaidon myös etuna, toisille se etu annetaan jo syntymästään, toisille suodaan mahdollisuus oppia kieli.

Tutkimusprosessi on ollut mielenkiintoinen ja oma motivaationi työtä kohtaan säilyi itselleni asettamieni tavoitteiden johdosta. Päätin tutkimukseni aiheen seljettävä itselleni, saada tutkimukseni valmiiksi tietyssä ajassa, kevään 2017 aikana, kun prosessin aloitin tammikuussa 2017. Tiedostin oman rajallisuuteni ajankäytön ja muuttuvan työtilanteeni huomioiden, mutta perheeni tuki auttoi minua prosessin loppuunsaattamiseen lyhyemmässäkin ajassa. Oma aktiivisuuteni auttoi jaksamaan ja tavoittelemaan lopputulosta. Olen tyytyväinen tutkimukseni lopputulokseen.

Prosessin loppuvaiheilla on minulle herännyt mielenkiinto jatkotutkimukselle. Aihettani voisi viedä eteenpäin opiskelumotivaation näkökulmasta nuorisotutkimuksena, tutkimuksena jossa erityisesti otettaisiin huomioon nuorten ajatukset, heidän käyttäytymistään ja kieli-asenteita tarkasteltaisiin sekä perheiden kieli-asenteita tarkkailtaisiin. Voisi seurata ja vertailla oppimistuloksien, oman arvion kielitaidosta ja kieli-asenteiden yhteen sitovuutta ja yhteyksiä. Kuinka mahdollisesti perheiden ajatukset vaikuttavat nuorten ajatuksiin. Saamen kielen merkitystä olisi erittäin mielenkiintoista tutkia myös pitkittäistutkimuksena, jossa tiettyä joukkoa ihmisiä haastateltaisiin pitkänajan tähtämellä ja kielen merkityksen kehitystä seurattaisiin tämän joukon sisällä. Tutkimusta saamen kielen suhteen tulee tehdä, kielen aseman kohentamiseksi tulevaisuudessa, jotta nuorillamme säilyy into

ja halu oppia kieltä, ja ennen kaikkea, että nuoret näkevät kielen merkityksen omassa elämässään tarpeelliseksi.

LÄHTEET

Aikio-Puoskari, Ulla 2016a. GULLOS SÁMEGIELLA! Saamen kielten elvyttämisen parhaita käytäntöjä ja kansallisen politiikan linjauksia Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa. Raportti. Saamelaiskäräjät. Saamen kielen toimisto. Waasa Graphics.

Aikio-Puoskari, Ulla 2016b. Saamen kielen ja saamenkielinen opetus Suomen peruskouluissa ja lukioissa. Sámediggi. Inari. Luettavissa internetissä: [fi-le:///C:/Users/Hellin/Downloads/oahpahus_s%C3%81megielas_ ja_s%C3%81megillii_suoma_vuo--os-kuvllain_ ja_logahagain_2015-2016_\(002\).pdf](file:///C:/Users/Hellin/Downloads/oahpahus_s%C3%81megielas_ ja_s%C3%81megillii_suoma_vuo--os-kuvllain_ ja_logahagain_2015-2016_(002).pdf) (Luettu 9.4.2017.)

Aittola, Tapio & Raiskila, Vesa 1995. *Jälkisanat*. Teoksessa Berger, Peter, L. & Luckmann, Thomas 1966. *The Social Construction of Reality*. Doubleday. Raiskila, Vesa. suom. Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Tiedonsosiologinen tutkielma. Helsinki. Gaudeamus.

Baker, Colin 1992. *Attitudes and Language*. Multilingual Matters 83. Clevedon. Multilingual Matters Ltd.

Balto, Asta 1997. *Sámi mánáidbajásgeassin nuppástuvvá*. Gjøvik. adNotam Gyldendal AS.

Enontekiön kunta 2016a. Perusopetuksen opetussuunnitelma. Hetta. Sivistyslautakunta 6.4.2016. Luettavissa internetissä: <https://peda.net/enontekio/tiedos-toja/wlt/ekpo2:file/download/3b3597839862007d20729a0847958284892d92d2/Enonteki%C3%B6n%20kunnan%20perusopetuksen%20OPS%202016.pdf> (Luettu 6.4.2017.)

Enontekiön kunta 2015. Perusopetuksen tuntijako 2016. Hetta. Sivistyslautakunta 28.5.2015. Luettavissa internetissä: <https://peda.net/enontekio/tiedostoja/wlt/pt2pk:file/download/06e4ee10f4350b860c755149c1f50ed98f4d4fab/Perusopetuksen%20tuntijako%202016%20p%C3%A4%C3%A4t%C3%B6s%20kunnallinen.pdf> (Luettu: 9.4.2017.)

Enontekiön kunta/Eanodaga gieldda 2016b. Vuoddo-oahpahusa sámegielat oahpahusa oahppoplána. Perusopetuksen saamenkielisen opetuksen opetussuunnitelma. Luettavissa internetissä: <https://peda.net/enontekio/tiedostoja/wlt/eksoo0:file/download/695c8e90015cfd6723c53cd4bdc4c6fe7568cbc0/saamenkielen%20ops%202016.pdf.pdf> (Luettu 9.4.2017.)

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere. Vastapaino.

Gaski, Harald ed. 1997. Sami Culture in an New Era. The Norwegian Sami Experience. Karasjok. Davvi Girji OS.

Helander, Elina 2000. *Saamelainen maailmankuva ja luontosuhde*. Teoksessa (toim.) Seurujärvi-Kari, Irja. *Beaivvi Mánát. Saamelaisten juuret ja nykyaika*. Helsinki. Suomalaisen kirjallisuuden seura, 171-182.

Huhtanen, Mari & Puukko, Mika (toim.) *Saamen kielten opetus ja osaaminen. Saamen kielten oppimistulokset perusopetuksen 7.–9. vuosiluokilla 2015 -raportti*. KARVI, Kansallisen koulutuksen arviointikeskus. Tampere. Juvenes Print.

Jouste, Marko 2012. *Luohti, livde ja leudd. Suomen saamelaisten omitettujen laulujen historialliset perinteet*. Teoksessa (toim.) Lehtola, Veli-Pekka, Piela, Ulla & Snellman,

Hanna. Saamenmaa. Kulttuuritieteellisiä näkökulmia. Helsinki. Suomalaisen kirjallisuuden seura, 134-149.

Juuso, Anni-Kristiina 2014. Gii jáhkát don leat? Gii lea sápmelaš? : oikeudellisen saamelaismääritelmän vaikeudesta alkuperäiskansan olemassaoloon. Pro gradu -tutkielma. Oikeustieteiden tiedekunta. Lapin yliopisto.

Keskitalo, Pigga 2010. Saamelaiskoulun kulttuurisensitiivisyyttä etsimässä kasvatusantropologian keinoin. Akateeminen väitöskirja. Rovaniemi. Dieđut.

Keskitalo, Pigga, Uusiautti, Satu, Sarivaara, Erika & Määttä, Kaarina 2014. Saamelaispedagogiikan ydinkysymysten äärellä. Rovaniemi. Lapin yliopistopaino.

Klausen, Arne Martin 1992. Kultur. Mønster og kaos. Gyldendal. AdNotam.

Kotus, Kotimaisten kielten keskus. Saame. Luettavissa internetissä: <https://www.kotus.fi/kielitieto/kielet/saame> (Luettu 7.4.2017.)

Kuokkanen, Rauna 2009. Boaris dego eana. Eamiálbmogiid diehtu, filosofijat ja dutkan. Karasjok. ČálliidLágádus.

Laine, Timo 2001. *Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma*. Teoksessa (toim.) Aaltola, Juhani & Valli, Raine. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Jyväskylä. PS-Kustannus, 26-43.

Lehtola, Veli-Pekka 2010. The Sámi People. Traditions in transition. ed. Linna Weber Müller-Wille. Jyväskylä. Kustannus-Puntsi Publisher.

Laki Saamelaiskäräjistä. 974/1995. Luettavissa internetissä: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1995/19950974?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=laki%20saamelaisk%C3%A4r%C3%A4j%C3%A4> (Luettu 7.4.2017.)

Lilja, Niina 2012. KIELI SAAMELAISUUTTA MÄÄRITTÄMÄSSÄ – Saamelaissyntyisten henkilöiden haastattelupuheessa rakentuvat saamelaisuuden kategoriat. Artikkeliteoksessa: Puhe ja kieli, [S.l.], n. 3, p. 127 - 150, tammi. 2013. Luettavissa internetissä: <http://journal.fi/pk/article/view/7619> (Luettu: 7.5.2017.)

Lindgren, Anna-Riitta 2000. Helsingin saamelaiset ja oma kieli. Helsinki. Suomalaisen Kirjallisuuden seura.

Linkola, Inker-Anni 2014. Saamelaisen koulu kielimaisema. Etnografinen tutkimus saamen kielestä toisen asteen oppilaitoksessa. Akateeminen väitöskirja. Rovaniemi. Diedut.

Magga, Sigga-Marja 2012. *Saamelainen käsitys duodji kansallisen identiteetin rakentajana*. Teoksessa (toim.) Lehtola, Veli-Pekka, Piela, Ulla & Snellman, Hanna. Saamenmaa. Kulttuuritieteellisiä näkökulmia. Helsinki. Suomalaisen kirjallisuuden seura, 216-225.

Myllyniemi, Sami (toim.) 2017. Katse tulevaisuudessa. Nuorisobarometri 2016. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Valtion nuorisoneuvosto ja Nuorisotutkimusseura. Grano Oy.

Nystad, Kristine 2014. *Community resilience factors among indigenous Sámi adolescents: A qualitative study in northern Norway*. Teoksessa: Mapping resilience pathways of indigenous youth in five circumpolar communities. *Transcultural psychiatry*; 2014:5. London. Sage, 651-672.

Oktavuolta – nettilehti saamelaisista ja saamelaiskulttuurista 2013. Sámediggi. Luettavissa internetissä: http://www.samediggi.fi/index.php?option=com_content&task=view&id=230&Itemid=268&lang=finnish (Luettu 14.4.2017.)

Pasanen, Annika (toim.) 2016. Saamebarometri 2016. Selvitys saamenkielisistä palveluista saamelaisalueella. Oikeusministeriö. Helsinki. Valtioneuvosto.

Pentikäinen, Juha 1995. Saamelaiset – pohjoisen kansan mytologia. Helsinki. Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Opetushallitus 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Luettavissa: <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi> (Luettu 14.4.2017.)

Perusopetuslaki. 628/1998. Luettavissa internetissä: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=perusopetuslaki> (Luettu 7.4.2017)

Puuronen, Vesa 2006. Nuorisotutkimus. Tampere. Vastapaino.

Rahko-Ravanti, Rauna 2016. Saamelaisopetus Suomessa. Tutkimus saamelaisopettajien opetustyöstä suomalaiskouluissa. Akateeminen väitöskirja. Rovaniemi. Lapin yliopistopaino.

Rasmussen, Torkel 2013. "Go ealáska, de lea váttis dápmat" Davvisámegiela etnolingvisttalaš ceavzinnávccaid guorahallan guovtti gránnjágieiddas Deanus ja Ohcejogas 2000-logu álggus. Tromsø. UiT Norgga Arktalaš Universitehta.

Saamelaiskulttuurin ensyklopedia 2014. Muokattu viimeksi 19.4.2014. Luettavissa internetissä: <http://senc.hum.helsinki.fi/wiki/Kirjallisuus> (Luettu 14.4.2017.)

Saamen kielilaki. 1086/2003. Luettavissa internetissä: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20031086?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=saamen%20kielilaki> (Luettu 7.4.2017.)

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Tampere Luettavissa internetissä: <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus> (Luettu 17.1.2017.)

Sarivaara, Erika 2012. Statuksettomat saamelaiset. Paikantumisia saamelaisuuden rajoilla. Akateeminen väitöskirja. Rovaniemi. Dieđut.

Sámediggi 2014. Saamelaiskäräjät. Luettavissa internetissä: http://www.samediggi.fi/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=253&Itemid=405 (Luettu 20.2.2017.)

Sámediggi 2016. Saamelaiskäräjien työjärjestys. Saamelaiskäräjät. Luettavissa internetissä: [file:///C:/Users/Hellin/Downloads/hyvaksytty_saka_tyojarjestys_211215%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Hellin/Downloads/hyvaksytty_saka_tyojarjestys_211215%20(2).pdf) (Luettu 24.4.2017.)

Sámediggi, 2017. Saamelaiskäräjät. Luettavissa internetissä: http://www.samediggi.fi/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=78&Itemid=193. (Luettu 7.4.2017.)

Sámi Giellagáldu 2017. Sámi Giellagáldu. Tutustua voi internetissä: <http://www.giella.org/> (Luettu 7.4.2017.)

Seurujärvi-Kari, Irja 2000. *Gloabalisaation kulttuuriset haasteet pohjoisille alueille ja alkuperäiskansoille*. Teoksessa (toim.) Seurujärvi-Kari, Irja. *Beaivvi Mánát. Saamelaisen juuret ja nykyaika*. Helsinki. Suomalaisen kirjallisuuden seura, 197-203.

Skutnabb-Kangas, Tove. apunaan Kangas, Ilka & Kangas, Kea 1988. *Vähemmistö, kieli ja rasismi*. Helsinki. Gaudeamus.

Smith, Linda Tuhiwai 1999. *Degolonizing Methodologies: Research and Indigenous peoples*. London. Fed Books.

Suomen YK-liitto. Alkuperäiskansat. Tutustua voi internetissä: <http://www.yk-liitto.fi/yk70v/kulttuurinen/alkuperaiskansat> (Luettu 8.4.2017)

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki. Kustannusyhtiö Tammi.

Valli, Raine 2001. *Kyselylomaketutkimus*. Teoksessa (toim.) Aaltola, Juhani & Valli, Raine. *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1*. Jyväskylä. PS-Kustannus, 100-112.

YLE 2016. Elämäntaidot. Mistä löytää motivaatio, jos opiskelu ei voisi vähempää kiinnostaa? Artikkelin kirjoittajat: Tuominen-Soini, Heta & Tapola, Anna. Julkaistu 6.1.2014, päivitetty 25.4.2016. Luettavissa internetissä:<http://yle.fi/aihe/artikkeli/2014/10/06/mista-loytaa-motivaatio-jos-opiskelu-ei-voisi-vahempaa-kiinnostaa> (Luettu 6.4.2017.)

Äärelä, Rauni 2016. “Dat ii leat dušše dat giella” – “Se ei ole vain se kieli”. Tapaustutkimus saamenkielisestä kielipesästä saamelaisessa varhaiskasvatuksessa. Akateeminen väitöskirja. Rovaniemi. Lapin yliopistopaino.

LIITTEET

LIITE 1 TUTKIMUSLUPA JA -SOPIMUS SIVITYSTOIMENJOHTAJALLE

Teen kasvatustieteen Pro gradu -tutkielmaa Lapin yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnassa. Tutkimukseni aiheena on Saamen kielen merkitys Enontekiön saamea opiskeleville 10-16-vuotiaille nuorille. Tutkimukseni ohjaajina toimivat Lapin yliopiston yliopistonlehtori KT Outi Ylitapiola-Mäntylä ja yliopistonlehtori KT Outi Kyrö-Ämmälä.

Kohderyhmäni on siis 10-16-vuotiaat enontekiöläiset saamea opiskelevat nuoret. Tutkimusmenetelmänä käytän internetpohjaista kyselylomaketta. Lomakkeen täyttäminen vie n.10-15min. Aineistoa käsitellen luottamuksellisesti ja tutkittavien anonymiteetin säilyttäen, kyselyssä ei kerätä yhteystietoja. Vastauksissa mahdollisesti ilmeneviä nimiä ei julkaista tutkimuksessani. Tutkimukseen osallistuneiden oppilaiden, koulujen, rehtorin tai kenenkään tutkimuksen toteuttamiseen koskevien henkilöiden nimiä, tutkijaa lukuun ottamatta, ei mainita tutkimuksessa. Huolehdin aineiston salassapidosta myös tutkielman valmistumisen jälkeen.

Alle 15-vuotiaiden oppilaiden vanhemmilta pyydetään kirjallinen lupa lapsensa osallistumisesta tutkimukseen webropol-kyselytyökalun avulla. Yli 15-vuotiaat nuoret voivat itse päättää tutkimukseen osallistumisestaan. Pyydän samalla lupaa käyttää aineistoa mahdollisessa jatkotutkimuksessa ja tieteellisissä julkaisuissa.

Pro Gradu -tutkimuksen tekijä

Hellin Pietikäinen

Kasvatustieteiden tiedekunta, Lapin yliopisto

hellin.pietikainen@gmail.com

0407424788

Täyttämällä tähän sopimukseen pyydettyt yhteystiedot ja hyväksymällä sopimuksen, annat suostumuksesi tutkimuksen suorittamiseen, aineiston käyttämiseen tutkimuksessani, mahdollisessa jatkotutkimuksessa sekä mahdollisissa tieteellisissä julkaisuissa. *

Etunimi _____

Sukunimi _____

Virkanimike _____

Matkapuhelin _____

Sähköposti _____

Organisaatio _____

Päivämäärä _____

Annatko suostumuksesi tutkimuksen toteuttamiseen Enontekiön koulutoimessa? *

Kyllä

En

LIITE 2 TUTKIMUSLUPA VANHEMMILLE

Hei,

Suoritan Kasvatustieteen maisterin tutkintoa Lapin yliopistossa ja teen Pro gradu -tutkimusta Saamen kielen merkityksestä Enontekiön 10-16-vuotiaille saamea opiskeleville nuorille. Tutkimuksessani haluan selvittää nuorten omia ajatuksia saamen kielen opiskelusta, kielen käyttötilanteista ja kielen tärkeydestä nuorille nyt ja tulevaisuudessa. Tutkimukseni ohjaajina toimivat yliopistonlehtori KT Outi Ylitapiola-Mäntylä ja yliopiston lehtori KT Outi Kyrö-Ämmälä.

Tutkimukseeni voivat osallistua enontekiöläiset 10-16-vuotiaat saamea joko äidinkielenään tai vieraana kielenään opiskelevat nuoret. Tutkimus toteutetaan yhteistyössä koulun opettajien ja rehtorin kanssa, heidän kanssaan sovitussa aikataulussa. Tutkimukseen osallistutaan internetpohjaisen kyselylomakkeen kautta. Kyselyyn vastaaminen vie n.10-15min. Tutkimukseen osallistuminen tai osallistumatta jättäminen ei vaikuta nuorten koulunkäyntiin eikä arviointiin.

Kaikilta alle 15-vuotiailta nuorilta vaaditaan vanhemman kirjallinen suostumus tutkimukseen osallistumiseen. Yli 15-vuotiaat nuoret voivat itse päättää tutkimukseen osallistumisestaan. Kaikille tutkimukseen osallistuville taataan anonymiteetti eikä heidän tieto-jaan mainita tutkimuksessa, kyselylomakkeella ei kerätä vastaajien yhteystietoja, joten minulle tutkijana ei välity tietoa siitä kuka tutkimukseen osallistuu tai ei osallistu. Tutkimukseen osallistuvalla lapsellanne, teillä hänen vanhempinaan ja opettajilla on aina mahdollisuus ottaa yhteyttä minuun tutkimuksen ajan, jos jokin asia on epäselvää tai mietittävää. Tutkimustuloksia voidaan mahdollisesti käyttää jatkotutkimuksessa tai esitellä josakin tieteellisessä julkaisussa, mutta tällöinkin tutkimukseen osallistuville taataan anonymiteetti.

Pro Gradu -tutkimuksen tekijä, Kasvatustieteiden tiedekunta, Lapin yliopisto

Hellin Pietikäinen

hellin.pietikainen@gmail.com, p. 040 7424788

Vanhempien lupa tutkimukselle

Olen lukenut saamani tiedotteen koskien Pro gradu -tutkimusta Saamen kielen merkityksestä Enontekiön 10-16-vuotiaille saamea opiskeleville nuorille. Tiedän, että aineisto kerätään internetpohjaisella kyselylomakkeella yhteistyössä koulumme opettajien kanssa. Tiedän, että kaikki tieto, josta lapseni voidaan tunnistaa, käsitellään luottamuksellisesti ja kaikille taataan anonymiteetti. Minulla tai lapsellani on aina mahdollisuus ottaa yhteyttä tutkijaan, jos jokin asia on epäselvä tai mietityttää. Tiedän, ettei tutkimukseen osallistuminen vaikuta mitenkään lapseni opetukseen eikä arviointiin. Olen tiedostanut, että tutkimustuloksia voidaan mahdollisesti esitellä jossakin jatkotutkimuksessa tai tieteellisessä julkaisussa, mutta tällöinkin tutkimukseen osallistuvilla taataan anonymiteetti.

KYLLÄ Lapseni _____ saa osallistua kyselyyn

EI Lapseni _____ ei saa osallistua kyselyyn

Paikka ja aika _____

Allekirjoitus _____ Nimenselvennys _____

LIITE 3 KYSELYN ETENEMISOHJE OPETTAJILLE

Lukekaa ryhmällemme seuraava teksti, jossa esittelen lyhyesti tutkimustani ja kyselyn rakennetta.

Kaikilta alle 15-vuotiailta tulee olla vanhemman lupa osallistua tutkimukseeni, yli 15-vuotias saa itse päättää osallistumisestaan.

Kysely, johon olette osallistumassa, on osa Lapin yliopiston maisteritutkintoani, jossa selvitän Saamen kielen merkitystä Enontekiön 10-16-vuotiaille saamea opiskeleville nuorille. Kyselyn valitettavasti jouduin toteuttamaan ainoastaan suomen kielellä, vastauksis-
sanne saatte kuitenkin käyttää suomen kielen lisäksi myös pohjoissaamea, englantia, ruotsia tai norjaa. Kyselyyn vastaatte tietokoneella linkin kautta, joka opettajallanne on. Pidän tärkeänä, että te nuoret saatte kertoa itse omista ajatuksistanne saamen kielen opiskeluun, käyttöön ja tärkeyteen liittyen. Myös ajatuksenne saamen kielen tulevaisuudesta on tärkeä. Toivon, että käytätte hetken aikaanne ja keskitytte kyselyyni. Kyselyssä ei kerätä yhteystietoja, joten minä tutkijana en tiedä kuka on kyselyyni vastannut tai kuka ei, tai kenen vastaus mikin on, joten vastatkaa juuri niin kuin itse ajattelette. Myöskään opettajat tai vanhempanne eivät näe vastauksianne. Näen vastaukset ryppäänä, joiden pohjalta teen tutkimukseni johtopäätökset. Toivottavasti olette myös kiinnostuneita kuulemaan tutkimukseni tulokset, kun ne valmistuvat.

Kyselyn rakenne:

Kyselyssä on johdanto, jossa hyväksytte kyselyyn osallistumisen. Kyselyyn osallistumattajättäminen on tässä vielä mahdollista. Toivon kuitenkin, että vastaat!

Kyselyssä on 3 osaa. 1. osassa selvitän vastaajan taustoja sekä saamen kielen opiskeluun liittyviä asioita. Kyselyn 2. osassa selvitän vastaajan saamen kielen käyttöä. Ja kyselyn 3. osassa vastaaja kertoo ajatuksistaan saamen kielen opiskeluun ja käyttöön tulevaisuudessa.

Lopuksi vielä päätäntä, jossa vastataan kyselyyni liittyvään kysymykseen ja lopussa on vielä kirjoitustilaa muille ajatuksillenne.

Osa kysymyksistä on pakollisia, nämä kysymykset on merkitty tähdellä. Kyselyssä ei voi edetä, jos jokin pakollisista kysymyksistä on vastaamatta.

Lähetä-painike rekisteröi vastauksesi.

Jos haluat kysyä minulta jotain, kyselyn jälkeen, tutkimukseeni liittyen, alla on sähköpostiosoitteeni, johon voit laittaa viestiä. Myös opettajanne voi kirjoittaa minulle tarvittaessa.

Giitu go bijáidet áiggi oassálasttit mu dutkamuššii! Kiitos ajastanne!

Kevätterveisin

Pro Gradu -tutkimuksen tekijä

Hellin Pietikäinen

0407424788

hellin.pietikainen@gmail.com

LIITE 4 KYSELYLOMAKE

Saamen kielen merkitys Enontekiön 10-16-vuotiaille saamea opiskeleville nuorille.

Olet osallistumassa kasvatustieteen Pro gradu -tutkimukseeni Saamen kielen merkityksestä Enontekiön 10-16-vuotiaille saamen kieltä opiskeleville nuorille. Olet lukenut kyselyn etenemisohjeen ja sitoudut noudattamaan näitä ohjeita sekä vastaamaan omiin ajatuksiin pohjautuvien vastauksien. Kyselyyn vastaamatta jättäminen on vielä mahdollista.

1. Haluatko osallistua tutkimukseeni? *

Kyllä

En

Kyselyn 1.osiossa selvitän taustojasi sekä saamen kielen opiskeluun liittyviä asioita.

2. Valitse, olen... *

tyttö

poika

3. Minun ikäni... *

on _____

4. Äidinkieleni on... *

saame

suomi

saame ja suomi

saame ja muu kieli, mikä? _____

suomi ja muu kieli, mikä? _____

tai muu, mikä? _____

5. Mitä kieltä tai kieliä puhut yleensä kotona?

Voit valita useamman vaihtoehdon tai jättää jonkin kohdan avoimeksi.

saame suomi ruotsi/norja englanti muu

äidin/äitipuolen kanssa

isän/isäpuolen kanssa

sisarusten kanssa

isovanhempien kanssa

tai muun perheenjäsenen kanssa, kenen? _____

6. Koetko itsesi kaksi- tai monikieliseksi? *

kyllä

en

7. Opiskelen saamea... *

äidinkielenä

vapaaehtoisena kielenä

8. Pidätkö saamen kielen opiskelusta?

Kyllä

En

En osaa sanoa

9. Onko saamen kielen opiskelu mielestäsi helppoa vai vaikeaa? Osaatko perustella?

Helppoa _____

Vaikeaa _____

Helppoa ja vaikeaa _____

En osaa sanoa _____

10. Koetko, että saamen kielen opiskelua tuetaan tarpeeksi?

Osaatko kertoa esimerkkejä?

Kyllä _____

Ei _____

En osaa sanoa _____

11. Voisiko koulussa tehdä jotain toisin, jotta saamen kielen opiskelu olisi entistä mukavampaa?

12. Koetko, että saamen kieli on riittävästi näkyvillä ja kuuluvilla koulussasi? Onko sinulla esimerkkejä mitä asian suhteen voisi tehdä.

Kyllä _____

Ei _____

En osaa sanoa _____

13. Arvioi seuraavaksi saamen kielen taitoasi. *

Valita voit yhden tai useamman vaihtoehdon.

En osaa ollenkaan, Osaan vähän, Osaan hyvin, Osaan sujuvasti, Osaan erinomaisesti

Puhuminen

Lukeminen

Kirjoittaminen

Kyselyn 2. osiossa selvitän saamen kielen käyttöäsi.

14. Millaisissa tilanteissa ja kuinka usein käytät saamen kieltä?

Valitse sopivin vaihtoehto. Voit jättää myös jonkin kohdan avoimeksi.

En koskaan, Muutaman kerran viikossa, Muutaman kerran kuukaudessa, Silloin tällöin,

Aina

Kotona

Oppitunneilla

Välitunneilla

Kavereiden kanssa vapaa-ajalla

Nettikeskusteluissa

Harrastuksissa

Sukulaisten luona

Kaupassa asioidessa

Terveydenhoitajalla/lääkärissä/hammaslääkärissä

Naapuri valtioissa asioidessa

Sosiaalisessa mediassa

Kirkossa

Käsitöitä tehdessä

Muualla, missä? _____

15. Koetko käyttäväsi saamen kieltä tarpeeksi?

Voit valita useamman vaihtoehdon.

Kyllä, käytän saamen kieltä tarpeeksi

Ei, en käytä saamen kieltä tarpeeksi

Haluaisin käyttää saamen kieltä enemmän

En halua käyttää saamen kieltä enempää

Olen tyytyväinen saamen kielen käyttöni nyt

En osaa sanoa käytänpö kieltä tarpeeksi

16. Valitse allaolevista tilanteista kolme, joissa käytät saamen kieltä. Aseta tilanteet tärkeysjärjestykseen.

Tärkein

Toiseksi tärkein

Kolmanneksi tärkein

Kotona

Oppitunneilla

Välitunneilla

Kavereiden kanssa vapaa-ajalla

Nettikeskusteluissa

Harrastuksissa

Sukulaisten luona

Kaupassa asioidessa

Terveystenhoitajalla/lääkärissä/hammaslääkärissä

Naapuri valtiossa asioidessa

Sosiaalisessa mediassa

Kirkossa

Käsitöitä tehdessä

Muulla, missä?

17. Vaikuttavatko muut ihmiset saamen kielen käyttöösi?

Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.

Kannustavat käyttämään, Eivät kannusta käyttämään, Eivät puutu, En osaa sanoa

Kotiväki

Kaverit

Saamen kielen opettajat

Luokanopettaja/ryhmänvalvoja

Sukulaiset

Muut ihmiset, ketkä? _____

18. Onko sinulle tärkeää, että osaat saamen kieltä?

On tärkeää

Ei ole tärkeää

En osaa sanoa

19. Mikä on tärkeintä sinulle siinä, että osaat saamen kieltä?

Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.

Se on äidinkieleni

Kielitaito

Sukulaiset puhuvat

Kaverit puhuvat

Voin asioida Suomessa saamen kielellä

Voin asioida naapurivaltioissa saamen kielellä

Hallitsen vähemmistökieltä

On hienoa osata saamen kieltä

Pidän kielten opiskelusta

Kielitaito voi helpottaa opiskelupaikan saantia

Pystyn puhumaan muiden saamen kielten puhujien kanssa

Kielitaito voi työpaikan saantia

Muu syy, mikä? _____

20. Kuinka usein luet, kuuntelet tai kirjoitat saamenkielellä?

En koskaan, Muutaman kerran viikossa, Muutaman kerran kuukaudessa, Aina kun mahdollista, Silloin tällöin, Päivittäin

Kirjoja

Lehtiä

Internetsivuja

Mainoksia

Musiikkia

Teatteriesityksiä

Jotain muuta, mitä? _____

21. Oletko ylpeä itsestäsi kun osaat saamen kieltä? Voitko perustella?

Kyllä _____

En _____

En osaa sanoa _____

Kyselyn 3. osiossa selvitän ajatuksiasi saamen kielen käytöstäsi tulevaisuudessa.

22. Aiotko opiskella saamen kieltä tulevaisuudessa?

Kyllä

En

En osaa sanoa

Yläkoulussa

Lukiossa tai ammattikoulussa

Yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa

23. Onko sinulle tärkeää, että saat opiskella saamen kieltä tulevaisuudessa?

Osaatko perustella?

Kyllä _____

Ei _____

En osaa sanoa _____

24. Aiotko käyttää saamen kieltä tulevaisuudessa?

Kyllä _____

En _____

En osaa sanoa _____

25. Onko sinulle tärkeää, että osaat ja saat käyttää saamen kieltä tulevaisuudessa?

Osaatko perustella?

Kyllä _____

Ei _____

En osaa sanoa _____

26. Koetko, että saamen kielen opiskelusta ja käytöstä on hyötyä sinulle tulevaisuudessa?

Osaatko perustella?

Kyllä _____

En _____

En osaa sanoa _____

27. Haluatko opettaa saamen kielen myös mahdollisesti lapsillesi tulevaisuudessa?

Kyllä _____

En _____

En osaa sanoa _____

28. Aiotko itse tehdä tulevaisuudessa jotain saamen kielen edistämiseksi? Voitko kertoa esimerkkejä?

29. Millainen kysely oli mielestäsi? *

Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon.

Helppo

Vaikea

Mukava

Mielenkiintoinen

Tylsä

Typerä

En osaa sanoa

30. Haluaisitko kertoa minulle jotain muuta saamen kielen opiskeluun, käyttöön tai kielen tulevaisuuteen liittyen? Onko sinulla muita terveisiä tutkijalle?

Giitu go oassálasttet! Kiitos kun osallistuit!

Pro Gradu -tutkimuksen tekijä

Hellin Pietikäinen

Kasvatustieteiden tiedekunta, Lapin yliopisto

Ohjaajat yliopistonlehtori KT Outi Ylitapiola-Mäntylä ja yliopistonlehtori KT Outi Kyrö-
Ämmälä